

**UNIVERZITA MĀŠEBATIVESLŪN Ě
FAKULTA HUMANITNĪCH STUDIĪ
Institut mezioborovĕch studiĪ Brno**

**Mediální obraz terorismu islámského fundamentalismu
a jeho chápání ve výchově na školách**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Vedoucí bakalářské práce:
PhDr. et Mgr. Antonín Dolák, Ph.D .**

**Vypracovala:
Lucie Dvořáková**

Brno 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Mediální obraz terorismu a islámského fundamentalismu a jeho chápání ve výchově na školách“ zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Elektronická tištěná verze bakalářské práce je s touto totožná.

Ve Starém Čidne 21.4.2010

.....
Podpis

Poděkování

Děkuji panu PhDr. et Mgr. Antonínu Dolákovi, Ph.D. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Lucie Dvořáková

OBSAH

ÚVOD	6
1. NÁBOŽENSTVÍ ISLÁM	8
1.1. Islám	8
1.2. Náboženské okolívzniku islámu, předislámská Arábie	9
1.3. Prorok Muhammad a jeho život	10
2. KORÁN	15
2.1. Popis Koránu, Korán jako pramen zákonu islámu	15
3. SPOLEČNOST A IDEOLOGIE	19
3.1. Sunnité a Šíité	19
3.2. Společnost	21
3.3. Věrouka a zákon	21
3.4. Pěť pilířů víry, povinnost vůči Bohu	23
3.5. Zásady společenské morálky	26
3.6. Postavení ženy v muslimském světě, rodinné právo	28
3.7. Sekularizace a modernizace	30
4. ISLÁMSKÝ FUNDAMENTALISMUS A TERORISMUS	31
4.1. Fundamentalismus	31
4.2. Islámský fundamentalismus	32
4.3. Islamismus a terorismus	33

5. ZÁKLADNÍ POPIS VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ MEDIÁLNÍHO OBRAZU TERORISMU A ISLÁMSKÉHO FUNDAMENTALISMU A JEHO CHÁPÁNÍ VE VÝCHOVĚ NA ŠKOLÁCH	36
5.1. Použití metody	36
5.2. Stanovení hypotéz výzkumu	37
5.3. Cíle průzkumu	37
5.4. Analýza získaných dokumentů	38
6. VÝSLEDKY PRŮZKUMU A JEJICH VYUŽITÍ V PRAXI	55
6.1. Obecná východiska výsledků průzkumu	55
6.2. Možnosti sociální pedagogiky jako příležitosti ke kultivaci dekvátního vidění islámu a islámského fundamentalismu v západní společnosti	57
ZÁVĚR	59
RESUMÉ	61
ANOTACE	62
KLÍČOVÁ SLOVA	62
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	63
PŘÍLOHY	65

ÚVOD

Předmětem bakalářské práce je analýza mediálního obrazu terorismu a islámského fundamentalismu a jeho chápání ve výchovně naučných školách.

Aktuální problematika, týkající se islámu a s ním spojeným terorismem se dotýká celé populace. To znamená i děti. Hlavním cílem práce je tedy zjistit, jak tuto problematiku vnímají děti, jaké mají názory a postoje ve vztahu k islámu a muslimům a v této souvislosti na islámský fundamentalismus a terorismus. Dále pak jak jsou v tomto směru dotčeni mladými lidmi.

Teoretická část bakalářské práce obsahuje charakteristiku a popis náboženského islámu, jeho historické souvislosti a kořeny. Dále pak je v této části práce obsažena úloha a postavení Koránu, jeho charakteristika a významnost.

V práci je rozvedena oblast společnosti a ideologie, která se dotýká islámského náboženského schizmatu, které muslimskou společnost v minulosti rozdělilo na dvě základní společenské větve a to sunnity a šíity. Dále pak v práci je popsána shoda a zákon islámu, zásady společenské morálky, popis pět základních pilířů víry, které muslimové dodržují. V neposlední řadě se objevuje kapitola, která stručně charakterizuje postavení ženy v muslimské společnosti. Rodinné právo. Navazují současně problémy islámu, sekularizace a modernizace, která nyní v islámských zemích probíhá. Závěr teoretické části bakalářské práce se dotýká problematiky islámského fundamentalismu a islamismu, který je spojen s terorismem a současnými teroristickými skupinami.

Praktická část práce je věnována výzkumnému šetření, jehož předmětem je empirická analýza mediálního obrazu terorismu a islámského fundamentalismu a jeho chápání ve výchovně naučných školách. Pro sběr a získání empirických dat byla použita výzkumná technická metoda dotazníkového šetření. Průzkumné šetření proběhlo na vybrané základní škole, objektem průzkumu byli žáci osmých a devátých tříd ve věku třinácti až šestnácti let. Sběr dat proběhl ve spolupráci s příslušnými vyučujícími pedagogy a souhlasu ředitele školy.

Poslední kapitola bakalářské práce je věnována možnostem sociální pedagogiky, jak přispět ke kultivaci devěti let starých dětí k islámu a islámského fundamentalismu v západní společnosti.

Problematika islámu a s ním spojeným islámským fundamentalismem a terorismem je velice rozsáhlá oblast. Možnosti dalšího výzkumu tímto směrem jsou dosti

rozmanité. Proto jsem si vědoma, že práce je ve svém obsahu omezená a vzhledem ke svému rozsahu nemůže obsáhnout veškeré informace, poznatky a problémy, které se dotýkají dané oblasti.

1. NÁBOŽENSTVÍ ISLÁM

1.1 ISLÁM

Islám je monoteistické náboženství. To znamená, že věřící vyznávají jednoho Boha. Slovo islám v překladu přibližně znamená odevzdání se Bohu. Jediný Bůh, kterého islám vyznává je Alláh. Boží zákon, zákon islámu (šaría), spočívá na třech zdrojích: na Koránu, slovu božím, které bylo diktováno Prorokovi v jazyce arabském (arabština je proto považována za jazyk posvátný), na souboru tzv. tradic (sunna), historek o konání a výrocích Proroka, jehož život se pokládá za příkladný a hodný napodobování, a na muslimském právu (fikh), které vyzpracovali ve věrouce a právu zběhlí učenci (ulamá).¹

Stoupenec islámu, tedy věřící, se nazývá muslim. Muslimové musí dodržovat mnoho náboženských praktik a tradic. Základem je povinnost dodržovat takzvaných „pět pilířů víry“. Tyto jsou věřit v jednoho jediného Boha, modlit se pětkrát denně, v měsíci Ramadánu držet post nicet dní post, udílet almužnu chudým a jako poslední ze čtyř pilířů vykonat jednou za život pouť do posvátného muslimského města Mekky. Islám se dělí na dvě základní náboženské větve. Jsou to Sunnité (přibližně tvoří 85% muslimské populace) a Šíité (přibližně tvoří 15% muslimské populace). Tyto větve se utvořily již v historické minulosti islámu a topířím v muslimské obci (ummah) po smrti proroka Muhammada. Tímto vzniklo a započalo islámské náboženské schizma (rozštěpení).

Islám je pokřesťanství druhým nejrozšířenějším náboženstvím na světě. Islám jako hlavní či nejrozšířenější náboženství se vyskytuje hlavně v Severní Africe (Alžírsko, Libye, Maroko, Súdán, Tunisko, Egypt, Západní Sahara), na Blízkém východě (oblast zemí Arabského poloostrova a okolních států na rozhraní jihozápadní Asie a severovýchodní Afriky) a v některých částech Asie (viz. Příloha č.3).

Většina muslimských zemí jsou republikou autokratického typu (autokracie je forma vlády, kdy u moci je jednotlivec nebo úzká skupina lidí a svou vládu podporují ozbrojenými silami).

---

¹MÜLLER, Z. Islám: Historie a současnost. 1. vydání. Praha: NSS voboda, 1997. ISBN 80-205-0534-2, s.13

1.2. NÁBOŽENSKÉ OKOLÍ VZNIKU ISLÁMU, PŘEDISLÁMSKÁ ARÁBIE

Místem, kde se zrodilo islámské náboženství, byl Arabský poloostrov. Islám vznikl v geografickém prostoru, který byl na formování náboženství už dříve velice plodný, což přirozeně souvisí s tím, že byl po celá staletí civilizacním centrem, v němž se rozvíjely, křížily, navzájem spolukoexistovaly i zápasily nejruznější kultury.

Místem prvotního Muhammada osvícení bylo město Mekka (al-Makka, v západní části Saudské Arábie, dnes nejposvátnější a nejvýznamnější islámské poutní místo smešitou Al-Haram a svatyní Kaaba), v dnešní době má okolo 750 000 obyvatel a každým rokem navštíví více než milion poutníků, kde se budoucí Prorok narodil.²

Arábie byla v 6. století obydlena jednak nomády, kteří upásli v mnohačetná daška a ovčí a kteří řižovali sem a tam rozsáhlý pouštní prostor, jednak usedlíky, kteří žili z obchodu a přepravy nákladů velbloudími karavanami po celém rozlehlém území Arábie. Kromě židovských kmenů a křesťanů v Jemenu, byli nomádi a v městečcích osadách žijící usedlíci, polyteisté (mnohoobozství, víra ve více bohů). Panovaly mezi nimi hojné pověry a obavy z nevyčitatelně jednajících duchů, džinů. Uctívali svatyni v Mekce, známou jako Kaaba, a více než tři stovky bůžků. Mekká svatyně přitahovala početné zástupy poutníků, což mělo společenský, kulturní i hospodářský význam.

Život lidí v pouštích a kolem nich byl velmi drsný. Silně pálící žár dnů, mrazivý chlad nocí a chudé pastviny představovaly těžké podmínky pro život. V dobách nedostatku se nomádi často uchýlovali k loupežným výpravám. Neváhalipřitom unášet ženy a děti, které pak prodávali do otroctví. Před nebezpečím, kterého bylo všude dost, chránila jednotlivce příslušnost ke kmenu. Kmenová solidarita byla nepochybnou jistotou, zaručující, že nikdo nebude bez trestně zabit nebo jinak poškozen, a to jak na životě, tak i na majetku. Mezi jednotlivými kmeny, tvořenými zpravidla rodovými klany, vznikaly četné spojenecké svazky rovněž s cílem zajistit si bezpečí a přežití.

Jako nezměrný prostor písku a skal představovala Arábie fakticky jen karavanní křižovatku na rozhraní dvou velkých říší, které se ve druhé polovině 6. století, kdy se

²CROFTER, W. Velká kniha islámu. 1. vydání. Praha: BVD, 2006. ISBN 80-903754-0-5, s. 22-23

narodil Muhammad, budoucí Prorok islámu, nacházely ve stádiu úpadku. Na severu to byla Byzantská říše, kde dominovali židé a křesťané. Na východě pak říše perská.³

1.3. PROROK MUHAMMADA JEHO ŽIVOT

Díky jednomu ze starobylých zvyků Arabů, spojovat každého jednotlivce se jeho předky a charakterizovat ho rodovými a kmenovými vazbami a vlastnostmi je známo, že Muhammad patřil ke Kurajšovcům. Ti měli vyhlášenou reputaci mocného a bohatého kmene a měli vliv nejen v Mekce, kde sídlili, ale v celém Hidžázu, kraji na západní straně Arabského poloostrova. Muhammad se narodil v Mekce v roce 570. Byl vnukem Abd al-Muttaliba, v čele osobnosti klanu Banú Hášim, čili Hášimovců, a synem Abdalláha a jeho krásné ženy Amíny.

Muhammad ztratil otce krátce po svém narození a o matku přišel, když dosáhl věku pouhých deseti let. Přechvil otcovskou ruku nad ním převzal jeho dědeček, který však dva roky později rovněž zemřel. V těchto promalých letech Muhammad, těžkých časech se jeho opatrovníkem stal jeho strýc z otcovy strany Abú Tálib, nový šéf klanu. Bral Muhammada spolu s vlastním synem Alím nasvé cesty.

Když Muhammad dospěl v mužské věku, svěřil mu své karavany Chadídža, bohatá vdova. Brzy potěšila, že je to schopný a pohledný mladík, a rozhodla se za něj v roce 595 vdát. Byl o deset let mladší. Ačkoliv z jejich dětí ustaly posléze naživu jen dcery Zajnab, Ruqajja, Fátima a Umm Kulthúm, Muhammad nezměnil až do roku 619, kdy Chadídža umírá, monogamní charakter svého manželství a zůstal své první ženě ve všech ohledech věrný. Ve věku kolem čtyřiceti let si Muhammad zvykl odcházet v noci na horu Híra, ležící v blízkosti města Mekky. V roce 611, kdy bylo Muhammadovi 41 let, se mu zjevil archanděl Gabriel (Džibríl), který mu sdělil: „Jsi posel Boha, jeho Prorok.“ Pak mu přikázal opakovat, recitovat, což dle jeho slov se uskutečnilo. Celek takto přijatých zjevení dostal později název Korán, tedy to, co je určené k recitaci.

Rok 611 je také obdobím, kdy Prorok Muhammad začal naplňovat své prorocké poslání a přesvědčovat tedy nejprve své nejbližší, konkrétně manželku Chadídžu a svého bratrance Alího, který pojal za ženu Muhammadaovu dceru Fátimu, o archandělem vyjevené pravdě. Přijímat sdělení se dotýkal především osudu chudých lidí, prodáváčů vody, bývalých i stávajících otroků, jako byl například černý Bilál,

³MÜLLER, Z. Islám: Historie a současnost. 1. vydání. Praha: NSS voboda, 1997. ISBN 80-205-0534-2, s. 14-15

zněhož se stal v úbec první muezzín, *muazzin*, pověřený oznamováním doby určené k modlitbě.

Prosadit archandělova zjevení vmekské společnosti však nebylo ani trochu jednoduché. Zdejší kupci rezolutně nechtěli uznat, že „není bohakroměBoha“, neboť se obávali, že nová vírapodstatnou měrou poškodí pověst stávajících božstev a zruinuje putovní cesty, z nichž dosud měli velmi slušné zisky. Prorok Muhammad se stává terčem mnoha výpadů a nepřátelské hlasy v účiněmu tak postupem času značně sílí. Nový vůdce klanu Banú Hášim Abú Lahab byl zapřísněhlým odpůrcem Proroka. Zbavil Muhammada kmenové ochrany, což v praxi znamenalo, že ho napříště mohl kdokoliv zabít nebo mu jinak ublížit, aniž bypřitom riskoval, že bude potrestán.

Zhruba v té době potřebovala osada Jathrib nového soudce. V roce 622, tři roky po smrti své ženy, se sem Muhammad uchýlil spolu se svými stoupenci a přívrženci. Tato oáza byla nazvána Medina (al-Madína), město Prorokovo. Emigrace Proroka z Mekky do Mediny, nazývána *hidžra*, byla vzata jako prvopočátek islámského letopočtu. Muhammad se stal politickým a vojenským vůdcem osady a podepsal smírnými židovskými a arabskými kmeny ujednání, mekinskou ústavu. Jeho stoupenci dostali jméno *muslimún*, muslimové. Prorok nahradil kmen a krevní svazek zcela novým spolenectvím, obcí *umma* či komunitou těch, kteří přisahají věrnost a kteří jsou si povinni navzájem soudržností a pomocí bez ohledu na původ nebo dokonce barvu pleti.

Odroku 619, kdy ovdověl, až do své smrti v roce 632, spojil Muhammada svými životně spřízněnými s celkem deseti dalšími manželkami. Patřily k nim Ajša, dcera Abú Bakra, jednoho z prvních konvertitů na islámské náboženství, advokátka, Židovka Rajhana a Koptka Marjam, jediná, která mu přivedla na svět mužského potomka. Avšak Ibráhím, jak se tento chlapec jmenoval, se vysokého věku nedožil. Zemřel v roce 630, v roce 8 *hidžry*. Některé z těchto svazků byly zjevně politického a mocenského charakteru a sloužily kupevně mladému muslimskému státu a jeho následnému rozšíření do okolních zemí, čímž toto nové hnutí nabývalo nejen vážnosti, ale také nadřazenosti.

Snepřátelskou Mekkou svedl Muhammad několik krvavých bitev. Sám byl uznávaným vojevůdcem a poměrně slušným taktikem, takže některé bitvy vedl sám. Například v roce 623 u Nachly. Ačkoliv šlo pouze o typickou koořistnickou výpravu, „razzíji“, Prorok Muhammad dal této bitvě náboženský význam. Označil ji zatakzvaný boj za víru, *džihád*. To v užším významu znamená úsilí o vlastní zlepšení bojem proti sobě samému a v širším smyslu pak svatou válku proti nepříteli. V roce 627 znovu

porazil své protivníky v tzv. „příkopové válce“, nazvané podle příkopu, který nechal Muhammad na radu perského otroka Salmána al-Fárisího vyhloubit před branami Mediny. Velbloudi nesoucí nepřátelské bojovníky nedokázali příkop překročit, a to rozhodlo o celém průběhu bitvy. Muhammadovi bojovníci vítězili.

Vojenský úspěch Proroka povzbudil do takové míry, že nechal srazit hlavy všem členům medinského židovského kmene Banú Qurajza, kteří zesměšňovali muslimské věřící. O další rok později zlikvidoval a vyplenil bohatou židovskou oázu Chájjbar. Nechtěl židů obrátit se k islámu a jejich kolaborace Mekku nezůstaly bezodezvyvaní vnáboženské praxi. Obdobně jako křesťanským věřícím bylo sice židům ponecháno zvláštní postavení jakožto „lidem knihy“, ale muslimská modlitba se napříště již neodbývala nesměrována k Jeruzalému, nýbrž k Mekce. Navzdory tomu v šemu Jeruzalém zůstal po Mekce a Medina řetím zislámských posvátných měst.

Prorok a jeho nejvěrnější vstoupili dne 11. ledna 630 znovu slavně do Mekky. Tentokrát jako triumfující vítězové a přemožitelé svých nepřátel. Muhammad se odebral ke Kaábě, kterou podle tradice dal postavit Adam. Utrpěla újmu při biblické potopě a posléze byla obnovena Abrahámem. Jemu se připisuje zásluha, že do svatyně byl vložen černý kámen, meteorit, údajně snesený archandělem Gabrielem. Prorok dal starým symbolům nové významy: Kaaba se stala „Domem božím“. Stará božstva byla stržena a zničena a nad jejich troskami zněl výrok: *Alláh Akbar*, Bůh je Veliký.

Po návratu do Mekky vedl Muhammad několik dalších tažení s cílem rozšířit vliv rodícího se státu a s ním stále rozšiřujícího se hnutí muslimů. V březnu roku 632 Muhammad znovu vstoupil do Mekky, aby tu vykonal pouť, kterou dostal po říjlastku „na rozloučenou“. Za soustředěné pozornosti mnoha věřících přitom provedl několik úkonů, které se později staly důležitým rituálem. Za účelem očištění se omyl, oblékl si *ihram*, pruh bílé, krejčovsky nijak nezpracované látky, na znamení rovnosti všech muslimů před Bohem bez ohledu na jejich rasu a bohatství, oběšel sedmkrát Kaabu, přičemž recitoval modlitbu, v níž prosil Boha o odpuštění. Sedmkrát proběhl mezi vršky Safraa a Marwa. Hodil sedm kamínků na znamení kamenování Satana a sedmkrát pronesl výrok „Alláh je Veliký“. Napil se z studny Zemzem, pramene života a mládí. Desátý den měsíce obětoval berana na paměť Abrahámovy odhodlaní zabít zposlušnosti k Bohu svého a Sářina syna Izáka a božího zásahu, kterým byla Abrahámová v ztyčená paže smrticím nástrojem v poslední okamžik zadržena.

Poskončením těchto obřadů se Muhammad navrátil zpět do Mediny. Bylo mu tehdy požehnaných 62 let a do svého rodného města se již nikdy nevrátil. Zachvácen

horečkou zesnul 8. června 632 vnáručí své družky Ajši, kzármutku zoufající obce věřících, kterou ponechal bez jakékoliv poslední vůle a aniž by nějak ustanovil svého nástupce. Dodržel zásadu, kterou vždy kázal, podle níž je třeba takovéto případy řešit pomocí šurá, poradou obce a konfrontací se zkušenostmi a znalostmi těch, kteří mají všeobecnou důvěru.

Nejbližší Prorokovi oddaní druzi se proto urychleně shromáždili, aby našli pro ummu vůdce, který by zastoupil zesnulého Muhammada. Ihned se totiž ozvalo mnoho těch, kteří si dělali nárok na vůdcovské postavení, a jednota muslimské komunity byla ohrožena. Za nepřítomnosti Alího, který pohřbíval svého bratrance a navíc tchána, se po diskusi rozhodlo, že funkce Prorokova náměstka, chalífy, na pozemském světě bude svěřena starému moudrému Abú Bakrovi, který byl otcem Ajši.

Následující čtyřicet let v kalendáři podle hidžry se pokládá za slavné a prosperující období, ikdyž vněmbylo dost obtížná krizových období. Čtyři první chalífové, jejichž vůdcovství pokrývá o něco více než desetiletí, se označují jako rášidún, jdoucí správnou cestou, a jsou uznáváni a obdivováni. Násilná smrt řízních však svédčí o napětí, které tehdy panovalo mezi velkou komunitou řívrženců nového náboženství.

Abú Bakr nakonec řídil obec pouhopouhé dva roky (632-634), ovšem jako jediný zemřel přirozenou smrtí. Omar ibn al-Chattáb, otec Hafsy, další z Muhammadových manželů, který následoval Abú Bakr a ve funkci chalífy v letech 634-644, přijal titul amín, kníže věřících. Zahájil érumnohamuslimských dobyvačných tažení a neslavně skončil probodán dýkou jakéhosi křesťana-otroka. Třetí chalífa, Osmán (644-656), vznešeného původu a jeden z nejváženějších podnikatelů Mekky, byl údajně zavražděn v Medině pod záminkou, že příliš sloužil zájmům svého mocného klanu Banú Umajja, zněhož později vzešla slavná dynastie Umajjovců. Osmánova sláva souvisí především s tím, že se v roce 652 zasadil o shromáždění a úpravu koránského textu do podoby, která je dodnes platná a která je užívaná. Zvraždy Osmána byl viněn klan Banú Hášim, soupeř Banú Umajja. Tato událost určuje počátek občanských válek a náboženských sporů. Osud Alího, Muhammadova bratrance a zetě, který jako čtvrtý přijímá funkci chalífy (656-661), plně potvrdil narůstání neshod, v čeroučných sporů a soupeření a moc mezi muslimy navzájem. Alí,

jediný z chalífů pokrevně spřízněný s prorokem, umírá zavražděn mečem jednoho z chádžovců, první z později semnožících islámských sekt.⁴

Historické prameny a výsledky Muhammadova tvůrčího náboženského a státnického působení svědčí ve svém celku o tom, že šlo o muže houževnatého, energického, záníceného pro své přesvědčení a zdatného organizátora. Dobře se ovládal, postupoval cílevědomě, ale dovedl se i veselit a uvolněně setřít zpříjemných stránek života. Byl přísný i shovívavý, obávaný i milovaný.⁵

---

⁴MÜLLER, Z. Islám: Historie a současnost. 1. vydání. Praha: NSS voboda, 1997. ISBN 80-205-0534-2, s. 15-21

⁵KROPÁČEK, L. Duchovní cesta islámu. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 2003. ISBN 80-7021-125-3, s. 22

2. KORÁN

2.1. POPIS KORÁNU, KORÁN JAKO PRAMEN ZÁKONA ISLÁMU

Pro islám je Korán, svatá kniha, přímé slovo Boží, Alláhovo, nestvořené, a tedy existující od pradávna. Jeho věčný předobraz, Kniha přívodní – *umm al-Kitáb*, dosl. „matk knihy“ – je uchovávaná v Bohavnebiavmateřině (v arabském jazyce) byl Prorokovi Muhammadovi zjeven prostřednictvím archanděla Gabriela, který mu ho nadiktoval přímým hlasem z nebes.

Arabské slovo *korán* (přesněji arabsky *al-Quar‘án*) vzniklo zhláskového kořene Q-R‘-, jehož doslovný překlad je recitovat, přednášet podle paměti, což bylo zjeveno nadpřirozenou silou. Korán je tedy řeč, která byla recitována a přednášena nahlas.⁶

Aseslalijsme jejspravdou aspravdou také se sto upil.

Avyslalijsmetě (Muhammada) pouze, aby shlasatelem byl z věstí radostné avarovatelem.

A Korán jsme rozdělili, aby se jej přednášel lidem pozvolna, a seslali jsme jej sesláním opakovaným.

(17:105-6)⁷

Úctě Koránu je v islámských zemích patrná ve všech oblastech života. Po staletí byl základem vzdělávacích soustav; dodnes se mnozí učí nazpaměť jeho celému rozsáhlému textu, který čítá zhruba 78 000 slov. Tomu, kdo zná Korán z paměti, patří čestný přídomek *háfiz*. Starým rukopisům a dnes výtiskům Koránu se vždy věnovala estetická péče, kaligraficky tesané koránské verše se řadí kecněným prvkům architektury. V řadě zemí vyhlásili Korán za hlavní zdroj zákonodárství a fundamentalisté jej vyzdvihují přímou místo jediné, věčné ústavy.⁸

⁶KŘIVÁNKOVÁ, A., et al. *Islám: ideál a skutečnost*. 2. vydání. Praha: Baset, 2002. [ISBN 80-86223-71-X](#), s. 28

⁷LAWRENCE, B. O. *Korán*. 1. vydání. Praha: BETA, 2007. [ISBN 978-80-7306-316-0](#), s. 13

⁸KROPÁČEK, L. *Duchovní cestý islámu*. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 2003. [ISBN 80-7021-125-3](#), s. 28-29

Korán sice svým obsahem v čleňuje islámské náboženství do abrahámovské tradice, ale také velmi důrazně trvá na tvrzení, že křesťané a židé přeroutili zjevení, které jim bylo zprostředkováno jinými zjeviteli a proroky. Spousta koránských textů a veršů víceméně opakuje některá z biblických témat, například Marii jako Ježíšovu matku a Ježíše Nazaretského jako jednoho z pravdu velkých zjevitelů, jenž konal zázraky a jiné velké činy hodné obdivu a úžasů. Ale naprosto odmítá a popírá Ježíšovo božství a tím pádem odmítá i základní křesťanské dogma o Ježíši jako synu božím. Korán je teologickým souhrnem, který osvětluje v ěrouku a dále pak zákoníkem a návodem, jak žít v duchu islámu a ctít jeho morální a právní zásady.

Jednotlivá zjevení a proroctví jsou rozčleněna do kapitol a veršů, přičemž důvodné souvislosti, pro které byla tato zjevení seslána, slouží jako kontext obsahu celého a konečného definitivního zjevení. Všechna zjevení přehledně pokrývají dvě století. Archanděl Gabriel je Proroku Muhammadovi diktoval v průběhu třinácti let (v letech 610–623 našeho letopočtu). V současné době se Korán skládá ze 114 kapitol, *súr*, které se dále dělí do veršů, *ájá*, jichž je zhruba něco málo přes 6200. Svůj jímku první *súry* „Otvíratelky“, *Fátíha*, se *súry* řadí podle sestupné délky, nikoliv podle časového sledu jednotlivých fragmentů zjevení. Všechny *súry* kromě jedné začínají vzýváním Božího jména.⁹

Obsah kapitol a veršů je dán významnými událostmi v životě a vývoji raně muslimské společnosti. Podle toho, na co se klade v jednotlivých *súrách* důraz a podle doby vzniku těchto kapitol, je členěna na *súry* z mekkského období (610–622) a medínskému období (622–632). První a nejkratší zjevení pocházejí tedy z mekkského období. Nejčastěji vyzývají polyteisty, aby vyznávali jediného Boha.

Náboženství jedinému Bohu jest věru islám.

(3:19)¹⁰

Kdo touží po jiném náboženství než po islámu, nebude to od něho přijato a život jeho budoucí bude mezi zeměmi, kdož ztratí utrpení.

(3:85)¹¹

⁹MÜLLER, Z. *Islám: Historie a současnost*. 1. vydání. Praha: NSS voboda, 1997. ISBN 80-205-0534-2, s. 21

¹⁰LAWRENCE, B. *OKoránu*. 1. vydání. Praha: BETA, 2007. ISBN 978-80-7306-316-0, s. 14

¹¹LAWRENCE, B. *OKoránu*. 1. vydání. Praha: BETA, 2007. ISBN 978-80-7306-316-0, s. 14

Rovněž vyzývají židy a křesťany, aby uznali Muhammada jako posledního ze všech proroků, který je jak pro Araby, tak pro lidstvo jako celek završením poselství jeho předchůdců.

Pozdější zjevení jsou z medínského období, jelikož byla seslána po *hidžře* (odchod Muhammada z Mekky do Medíny). Objevují se v nich stejné postavy, témata a pojmy jako v raných kapitolách mekčského období, jsou však delší a více se zaměřují na společenské, politické a vojenské záležitosti a tím ztrácí výlučně náboženskou povahu. Souvisí to s faktem, že Muhammad byl v té době již nejen náboženská, ale i veřejná osoba, která měla povinnosti řídit a směřovat chování a jednání svého hnutí.¹²

Přednášená zjevení seslána ve verších a kapitolách se postupně proměnila v knihu. Podle tradice Muhammad neuměl ani číst ani psát, takže měl k dispozici několik zapisovatelů, kteří zaznamenávali zjevení podle toho, jak jim je Muhammad diktoval. Jednotné zformování těchto zápisů po smrti Muhammada zřídil bratranec Alí s dalšími druhy. Od dvaceti let později byl na základě dochovaných veršů vypracováno závazné znění Koránu. Toto znění přešlo prakticky beze změny dodnes.¹³

Arabský zápis koránského textu rýmovanou arytizovanou prózou dal vznik velké řadě způsobů jeho čtení pro účely veřejné recitace. Pro všechny muslimy je Korán „nenapodobitelný“ a dlouho pokládali jeho překlady a neoriginální interpretace za jakýsi druh svatokrádeže. Časem se však překlady docizických jazyků začaly tolerovat a přepouštět. Korán je víc než pouhý text. Je to Slovo boží, kterémuž se lidé mohou přiblížit mimo řádnou úctu.

Důraz kladený na přednášení Koránu není náhodný. Je hlavním předpokladem pro pochopení toho, jak vznikl a v čem spočívá jeho síla. Korán se nepodobá žádné jiné knize, je to kniha podávaná ústně, zároveň je to svaté písmo. Zní lépe, když se přednáší nahlas, než když se čte potichu. Korán je v pravém smyslu Koránem, když se přednáší, přednes je mnohem působivější než psané slovo. Pro muslimy je naslouchání recitaci Koránu něco zcela mimořádného. Je to prožívání božského zjevení skrze strhující hlas Neviditelného. Plyne, jít ří, zpívá, žije. Odehrává se zde, natomto světě, avšak přichází odjinud. Poselství, které archanděl Gabriel Muhammadovi vyjevil, musí zaznít znovu a znovu, odevšad a navěky. Naslouchání recitaci Koránu je pro muslimy duchovní cestou a poselstvím.

¹²CROFTER, W. Velká kniha islámu. 1. vydání. Praha: BETA, 2006. ISBN 80-903754-0-5, s. 60-62

¹³LAWRENCE, B. O Koránu. 1. vydání. Praha: BETA, 2007. ISBN 978-80-7306-316-0, s. 19

Korán má více významových rovin. Ti, kteří mu naslouchají, jej vnímají mnoha způsoby, někdy vzájemně protichůdnými. Ti, kteří arabsky neumí, nemohou zachytit více než pouhý zlomek jeho poselství. Korán sepsaný arabsky je nejčoušší zjevení, kterého se Muhammadovi dostalo, je to zjevení druhotné. Korán sepsaný v arabštině a poté přeložen do dalšího jazyka je už zjevením třetího řádu. Čím více je někdo vzdálenější od původního zdroje zjevení, tím omezenější je jeho schopnost pochopit jej a porozumět mu v plném měřítku.¹⁴

Korán, jako ostatně všechna svatá písma, si vyžaduje studium. Studium jeho formy, obsahu a přenosu v čase se nazývá výklad. Tak jako studium Tóry (židovská kniha) nebo Bible (křesťanství) i výklad Koránu si žádá úsilí neodlišitelné od vědomých či nevědomých rozhodnutí vykladače. Každý si musí vybrat způsob výkladu. Ať už je vykladačem kdokoli, kdykoli a kdekoli, vždy si vybere určité témata, otázky a hlediska a určuje jejich pořadí. Hlavní rozdíl spočívá všířipohledu, přičemž řečeno v tom, zda bude zkoumat text Koránu nebo jeho části vytržené z kontextu, anebo naopak bude vnímat jejich poselství v celkových souvislostech. Podle toho pak bude vypadat i jeho názor, což má být považováno za islámský pohled na svět. To co si kdo z Koránu vybere, však není absolutním kritériem. Skoro všichni muslimové znějí čerpají. Vnímají ho jako rituální autoritu, vodítko každodenním životem, jako uměleckou inspiraci či dokonce jako kouzlo. I pro ty, jež neznají všech 6200 veršů z paměti, jsou slova Koránu součástí každodenního rytmu. Nosí je na krku v podobě náhrdelníku, vidí je připevněná na palubní desce taxíku, na nálepce na zadní straně klenebo nárazníku. Mohou být vytesána do kamene, vytepaná do kovu nebo mohou zdobit hlavičku papíru.¹⁵

Korán je nezpochybnitelným základem *súfismu*. Súfismus je pojem představující islámskou mystiku, islámskou spiritualitu. Představitelé súfismu označují súfismus v obecném pojetí jako cestu. Jde o hledání hlubšího, niternějšího pojetí vztahu k Bohu a způsobu života. Súfismus zahrnuje i vzory chování, etiketu, estetiku, poezii. Súfismus je někdy označován jako duchovní rozměr islámu.¹⁶ Mnoho súfijské literatury Korán cituje a uvádí, že některé části Koránu přímo vybízejí k súfijskému životu, myšlení, hledání a zbožnosti.

¹⁴LAWRENCE, B. O Koránu. 1. vydání. Praha: BETA, 2007. .ISBN 978-80-7306-316-0, s. 20-21

¹⁵LAWRENCE, B. O Koránu. 1. vydání. Praha: BETA, 2007. .ISBN 978-80-7306-316-0, s. 27-28

¹⁶TAUER, F. Svět islámu: dějiny a kultura. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 2008. .ISBN 978-80-7021-817-4, s. 14

3. SPOLEČNOST A IDEOLOGIE

3.1. SUNNITÉ A ŠÍITÉ

Jednota a shoda panovaly mezi prvními muslimy jen po krátkou dobu. Záhy se objevily první spory, konflikty a sváry a začal postupný proces rozpadu islámu do několika „duchovních rodin“. Kupodivu při tom nešlo o základní věroučné prvky a „pilíře“ islámu. Všichni muslimové nadále vyznávají jediného Boha, jemuž je připisováno 99 přívlastků, krásných jmen, jako Slitovný, Vševědoucí, Všemocný, Milosrdný apod., a snaží se držet příkladu Proroka a napodobovat jeho jednání a chování. Recitují stejné modlitby a vykonávají stejné obřady. Odlišují se pojetím světské a duchovní moci a způsobem, jak chápou vzájemný vztah světského a duchovního. Také interpretaci a přednásení Koránu se objevily jisté odchylky, které založily později se formující směry vnitřního islámu. Rozdíl mezi šíitami a sunnity spočívá ve způsobech, jak chápou postup osvojování moci duchovní a světské, a mají rovněž původně stejné představy o Koránu.

Abychom pochopili, z čeho vznikl zásadní rozkol islámu, který záhy rozdělil jeho stoupence na dvě frakce, sunnity a šíity, je třeba se vrátit k sobě Alího, bratrance a zetě Proroka Muhammada, a jeho případu. Jeho příbuzní a oddaní stoupenci, soudili, že právo nahradit Proroka v čele muslimské obce náleží výhradně jen členům Prorokovy rodiny v přímém, pokrevním vztahu k Muhammadovi. Podle této zásady měla funkce prvního Prorokova „námitka na zemi“ připadnout Alímu. Po smrti chalífy Osmána v roce 656 se sice konečně na Alího dostalo a stává se hlavou muslimské obce, ale dva klany se proti němu vzbouřily. První obklopoval Ajšu, ambiciózní ženu a vdovu po Muhammadovi, která Alího nesnášela. Její averze se zdůvodňuje tím, že družka Proroka se prý jednou ztratila z karavany, aniž si toho kdokoliv všiml. Když jí druhý den přivedl jakýsi mladík, zapochyboval Alí v přítomnosti Proroka o její ctnosti. Ajša mu to od té doby nemohla zapomenout. Muhammad, kterého tento případ velmi soužil, dostal krátce poté několik zjevení týkajících se cizoložství.

Druhý ze soupeřů Alího byl klan Muáwiji, místodržícího v Damašku a vedoucí osobnosti Umajjovců. Usiloval o chalífskou funkci a odkazoval přítom na svůj

vznešený p ůvod. Tvrdil, že Prorok doporu ěil vybírat do ěela muslim ů ělověka nejváženejšiho. Soupe ření o nástupnické právo vedlo kotev řené válce. Vroce 656 svedl Alí bitvu svojskem Ajši, kterou Alí vyhrál. Velkodušně pak poslal Prorokovu vdovuzp ětdoMedinyasámsevydaldoKúfyvjižnímIráku. Následujícíhorokuveldl útokprotiAlímuzaseMuáwija. USiffínunapravém břehuEufratusetehdyUmajjovec uchýlilkelsti:jehobojovnicisinapíchlinabodc esvýchkopífragmentykoránu.Dávali tak najevo, že se odvolávají na posvátný text jako na poslední instanci, která má rozhodnout spor. Když Alí uvid ěl, že jeho vojáci jsou ztohoto gesta zmateni apozbývajíodhodláníkboji,p řistoupilp řesvýhrady ěástisvýchstoupencc ůnato,aby sekonflikt řešiljednáním.Obrátilošetovšakvjehonevýhodu.

Siffínské vyjednávání oslabilo Alího tábor, v němž se začaly ší řit pochybnosti, azako řenilasetunejednota.Muslimové,kte řítrvalinatom,žeMuáwijajeuzurpátor, se odd ělili jako samostatná sekta, ozna ěovaná jako cháridžovci, „ti, kte ří odešli“. Ostatní, kte ří z ůstali v ěrni ětvrtému chalífovi Alímu, p řijali jméno *ší'at Alí*, strana Alího. Od té doby tvo ří šííté protiváhu sunnit ů, pro které je rozhodující respektování tradice (sunna), spojené sosobou Proroka. Trvalo o všem více jak dv ě století, než se zpo ěátečních konflikt ů vytvo řily specifické doktríny, odlišující výrazn ěji jednotlivé skupiny.Vnásledujícíchstoletíchprocesšt ěpeníuvnit řjednotlivýchtábor ůpokračoval azv ěroučnýchspor ůserodily,zejménanastran ěšíít ů,novésekty.

Sunnité získali na svou stranu výraznou v ětšinu v ěřících. Na rozdíl od šíít ů, kte ří mají sklon kutopické fantazii a berou víru citov ě, pokládají sunnité za sv ůj ideál skloubitvírusespole ěenskoualidskourealitouasnažísev řaditislámdotokulidských dějin.

Sunnité hledají vKoránu p řede vším skrytý smysl, nikoliv doslovnost, což bývá pravidlem u šíít ů. Tábor sunny ponechává zna ěně velký prostor právní v ědě (fikh), která ur ěuje nejen to, ěemu je t řeba v ěřit, ale zároveň i zp ůsob, jak víru praktikovat. Zdrojeislámskéhozákona,koránasunna,jsoupro sunnitynedotknutelnáfikhstanoví životnírituál.P řísněrespektovánízdroj ůzákona,opatrnostp řizacházeníšt ěmitozdroji alp ěnínarituálu,tojsoucharakteristickéznakysunny .Pokudjevíraohrožena,m ělby ji sunnita chránit snasazením vlastního života. P řijde-li p řitom o život, stane se muěedníkem(šahíd),kterýjeokamžit ězaslíbenrajskévéěčnosti.¹⁷

¹⁷MÜLLER,Z.Islám:Historieasou ěasnost.1.vydání.Praha:NSSvoboda,1997.ISBN80 -205-0534-2, s.27-30

3.2. SPOLEČNOST

Zatímco elementární dogmatika je jen jedna, je jednotlivé muslimské společnosti se mohou navzájem značně odlišovat. Jednotlivé konkrétní muslimské komunity mohou mít velice individuální rysy a originální podobu. Nejsou všechny stejné. Ovšem základní rysy mají shodné. Muslimský svět je rozdělen na *dár al-islám*, dům, území islámu, božího míru a stojící v opozici vůči *dár al-harab*, domuválky.

Muslimská společnost se ocitají v situaci, kdy je obklopen nemuslimské prostředí a tím pádem se z nich stávají menšiny. Světové události a migrace nastolily takovou situaci, že se stovky tisíc muslimů jako menšiny vřadily do společností, které jsou sekulární, kde je vliv náboženství potlačen (např. Evropa, Amerika ajiné).

Islám má jedinou věrouku, jejíž základní prvky (jedinost boží, poslední soud, peklo, ráj apod.) a praktiky, které tuto věrouku jako „pěťpilířů“ doprovázejí, platí pro každého muslima, ať je sunnita či šíita. Tímto je jednota islámu skutečná a hluboká. Společenskými projevy se však muslimové mohou značně odlišovat. Rozdíly jsou dány tím, že islám postupně zasáhl různá území, na jejichž civilizačním formování se podílely v minulosti odlišné kultury a které jsou i geograficky velmi rozdílné. Dominující prvky, které určují charakter jednotlivých islámů, se mohou měnit v závislosti na etnických skupinách a geografii. Muslimové bývají též řízeni také podle orientace na myšlenkové proudy, jako jsou tradicionalismus, reformismus, fundamentalismus, modernismus adalší.¹⁸

3.3 VĚROUKA A ZÁKON

Věřouka islámu spočívá na několika principech. *Šaría*, doslova „cesta, kterou je třeba se ubírat“, čili zákon islámu, ukládá věřícímu, co má dělat, co dělat nesmí a čeho se má vyvarovat, aby byl dobrým a správným muslimem.

Základní zásadou islámského náboženství je zcela striktní monoteismus. Muslim věří v proroky, kteří postupně přinášeli zvěsti a někteří měli schopnost konat zázraky

---

¹⁸MÜLLER, Z. Islám: Historie a současnost. 1. vydání. Praha: NSS voboda, 1997. ISBN 80-205-0534-2, s. 59-65

(Adam, Noe, Abrahám, Mojžíš, David, Šalamoun, Josef , Ježíš). Muhammad je „pěti proroků“. Završuje jevení až do konce časů, čili absolutně poslední z řady proroků. Muslim má také věřit v existenci andělů, nebeských bytostí utvářených ze světla, kteří mají křídla, nikoliv však pohlaví. Všichni oslavují Boha a někteří z nich mají zvláštní poslání: Gabriel přenáší boží příkazy, Michael dohlíží nad světem, Azráíl je andělem smrti a Isráfíl zaduje natroubu, aby oznámil příchod posledního soudu. Satan je padlý anděl, který se vzepřel Bohu.

Závazná je také víra v poslední soud, který je poměrně dosti podrobně popsán v Koránu a to konkrétně v *súře* (kapitole) „Příběh“. „Příběh“ vypráví o dni, kdy předstoupí všechny stvořené bytosti nahé před Boha, plné úzkosti a strachu. Každá z těchto bytostí ponese v ruce jakousi svou účetní knihu skutků, které budou váženy. Pak budou přecházet most úzký jako vlas natažený mezi rájem a peklem. Tehdy bude Prorok Muhammad zasahovat ve prospěchh říšníků a do pekla nakonec vstoupí jenti, kteří budou odsouzeni k potrestání věčným ohněm. Ráj pak odpovídá tomu, o čem snil každý z pouštních Arabů: zahrada, prameny vody, ovoce a dívky.

Zákon islámu spočívá především na Koránu a zároveň také na souboru tradic (*sunna*), což jsou krátká vyprávění (*hadíth*), která informují o výrocih Proroka, jeho radách, jeho reakcih a jednání v rozličných situacích.

Pechlivě shromažďování informací o Muhammadově chování, počinání a jednání svědčí o tendenci islámu nabídnout vedle Koránu, který je neosobní, další, tentokrát personalizované vodítko a vzor pro život muslimů. Takže, když se z těchto historek věřící dozvídají, že Muhammad například používal voňavku, dělají to také. Pokud tradice podporu čuje jiný postup než je verš Koránu, například v případě alkoholických nápojů, má příkaz *sunn*y přednost před Koránem.

Zákon islámu má tedy své zdroje v Koránu a v několika tradicích, ovšem jeho uplatňování ve společenské praxi vyžaduje určitou zkušenost a odbornost. Ty zaručuje právní věda (*fikh*). Na její tvorbu se podíleli a podílejí teologové-právníci (*fukahá*). Určují způsob, jak převádět mrtvou literu zákona do praktického života. *Fikh* jako aplikace zákona není islámu ničím podružným, právě naopak. Je-li smyslem víry islámu vnést do lidského světa boží zákon, je právní věda daleko důležitější než teologické spory nebo mystika. Islám sblížuje právní vědu a aplikaci zákona také smorálkou. Úlohou práva pak není stanovit jen hranice mezi tím, co je zákonné a co je nezákonné, nýbrž dohlížet na posuzování lidských skutků vzhledem k jejich možnému

dopadu na celkovou společenskou morálku. Lidské konání se pak hodnotí podle pěti kategorií: přípustné, doporučené, závazné, odpuzivé, zakázané.

Jednotlivá nařízení vzájemnostech společenských a mezilidských vztahů se týkají trestního práva, občanského práva a stravovacích zákazů. Pro některé z přestupků lze nalézt sankční opatření v Koránu. Například cizoložství, potvrzené čtyřmi svědky, má být trestáno v absolutní shodě s Koránem, který uvádí, že cizoložníci mají být potrestáni storanami bíčem. Obdobně jako cizoložství má být trestáno křivé svědectví, kterému má být potrestáno osmdesát ranami bíčem. Kamenování cizoložných žen, které je praktikované dodnes, například v Saúdské Arábii, nemá původ v Koránu, ale ve zvycích konkrétní společnosti. Tresty takového druhu dnes nicméně provádějí jen výjimečně a pouze v několika málo muslimských zemích. Předpisy občanského práva se dotýkají celého kruhu všedních mezilidských vztahů.

Zásady, kterých se mají muslimové držet při stravování, jsou bližší židovství než křesťanství. Svůj jmkou půstu byli křesťané osvobozeni od jakékoliv povinnosti vyhýbat se jistým druhům nápojů a pokrmů. Z vína se v křesťanství stal symbol krve a přestalo být nápojem nečistým a zakázaným jako u židů. Islám se naopak vrací k zakazu alkoholických nápojů a obdobně jako židovské náboženství zakazuje konzumovat vepřové maso a zvířata, která nebyla předtím zbavena krve, zdechliny a zvířata zardoušená. Víno a kvašené nápoje Korán nedoporučuje a odmítá, aniž by přítomně stanovil trest za jejich požívání.¹⁹

3.4. PĚT PILÍ ŘŮVÍRY, POVINNOSTI V ŮČIBOHU

Pět sloupů víry tvoří: vyznání víry (šaháda), modlitba (salát), náboženství daň (zakát), půst v měsíci ramadánu (sawm) a pouť do Mekky (hadždž). Často je jim přiřazován ještě švatý boj (džihád).

Vyznání víry jako první z pilířů víry. „Vyznávám, že není božstva kromě Boha a Muhammad je posel Boží“. Toto vyznání řadí islám k monoteistickým (víra v jednoho Boha) náboženstvím. Tuto víru dává muslim najevo v každodenních modlitbách a dále ji vyznává tím, že zanihojuje a je připraven položit život.²⁰

¹⁹MÜLLER, Z. Islám: Historie a současnost. 1. vydání. Praha: NSS v obod, 1997. ISBN 80-205-0534-2, s. 23-27

²⁰KROPÁČEK, L. Duchovní cestý islámu. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 2003. ISBN 80-7021-125-3, s. 92

Modlitba představuje pro muslima každodenní povinnost. Aby byl modlitba platná, musí být splněny podmínky pro modlení. Tyto podmínky jsou čistota těla, čistota místa a oblečení, náležitý oděv, správný směr modlícího se k Mekce, znalost modlitebních časů a zbožné předsevzetí.

Čistota je stěžejní podmínka modlitby. Věřící vykonává modlitbu zásadně bosý bez obuvi, jeho šat musí být čistý tak jako místo modlitby. Často se při modlení užívá modlitebních koberečků nebo rohože či čisté látky. Opakem čistoty je poskvrnění. To se dělá například špinavými (pohlavní styk, vyměšování spermatu u mužů, menstruace a šedění u žen) a lehké (lihoviny, zvířata, zvratky, výkaly a další). Tento stav znečištění se odstraňuje očištěním omytím. Velké znečištění pouze celkovou koupelí a lehké pouze částečným omytím. V mešitách bývají umývárny, aby se věřící mohli omýt.

Náležitý oděv při modlitbách musí zakrývat stydká místa. Ty jsou u mužů mezi pupkem a koleny. U žen pak musí být zakryto celé tělo kromě obličeje a rukou od zápěstí. Z toho také plyne normazalování žen. Ženy nemají tvrdě zakryté vlasy a měla by mít přes obličej závoj. Při modlitbě musí být věřící obrácen směrem k posvátnému městu Mekce. Tento směr bývá v mešitách označován výklenkem.

Věřící je povinen modlit se pětkrát denně a to v daných časech. První modlitba je za úsvitu, druhá následuje v poledne, dále pak odpolední modlitba, která je v čas mezi polednem a západem slunce, modlitba při západu slunce a poslední noční modlitba. Pokud věřící modlitbu nevykoná v daném čase, je pak povinen modlitbu nahradit. Začátek modlitby oznamuje muezzin voláním adhánu. Volání by mělo být zochozu minaretu. V dnešní době například prostřednictvím televize či rádia.

Věřící se vmešitě řadí do řady tvářích k Mekce. Muži stojí vepředu, ženy jsou vzadu a nebo na zvláštním místě jim určeném. Při modlení jsou dané pohyby. Tyto pohyby jsou stání, sklonění s dlaněmi u kolen, opětovné napřímení, padnutí na tvář a sezení v kleku na patách rukama na stehnech a potom opět padnutí na tvář. Modlitba je jednotou těla i ducha.

Kromě pěti povinných modliteb se objevují modlitby dobrovolné a modlitby spojené s různými tradicemi. Například modlitba za zemřelého, modlitba za deště, modlitba za své přání a touhy a mnohé další. Modlitba je důvěrný rozhovor mezi věřícím a Bohem.²¹

---

²¹ KROPÁČEK, L. Duchovní cestý islámu. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 2003. ISBN 80-7021-125-3, s. 93-103

Zakát je povinná náboženská daň z majetku a příjmů na almužny, dobročinné účely a jiné charitativní záležitosti. V duchu koránských pokynů by měl muslim dávat na almužnu všechno, co mu přebyvá a co má navíc. Zakát je chápán jako očištění majetku v rámci sociální solidarity a soudržnosti. Podle práva se zakát odvádí každoročně z určených druhů majetku, pokud majetek přesahuje stanovenou hranici. Majetek jsou plodiny (obilí, hrozny, datle), zvířata (velbloudi, skot, ovce, kozy), zlato a stříbro a zboží obchodování. Zakát vybírá stát nebo nadace. Muslim může přímým zakát jako almužnu jinému muslimovi, který je v nouzi nebo přímým zakát nadobročinné charitativní účely.²²

Půst trvá třicet dní a je v měsíci ramadánu (září). Půst je v denní době to znamená v době od svítání do západu slunce. Hned po západu slunce dochází k přerušení půstu. V postním měsíci ramadánu je muslim povinen zdržovat se jídla, nápojů, kouření, pohlavního styku. Měl by se vyvarovat hádkám, pomluvám a měl by konat dobré a prospěšné skutky. Povinnost půstu je pro dospělé a děti zhruba od deseti let věku. Výjimku tvoří staří lidé, nemocní, těhotné a kojící ženy. V dnešní moderní době se snaží nemocní v době půstu přijímat léky injekčně a vyhnout se tak příjmu léků ústy. Ramadán je měsícem sebezapření a zkoušky v úle, ale naopak je i měsícem radosti a oslav, které probíhají v noci a v posledních dnech ramadánu, kdy jsou svátky. Pro cizince a jinověřce striktně půst neplatí jako pro muslimy, ale doporučuje se jídlo a pití nekonzumovat veřejně a v ústraní, aby nebudil veřejné pohoršení.²³ Půst se považuje za nejpřísnější a fyzicky nejnáročnější píleř ze všech pět. Zajímavostí je, že půst v muslimských zemích dodnes dodržují v podstatě všichni obyvatelé.²⁴

Podle koránského příkazu musí každý muslim, dospělý muž i žena, vykonat **pout' do Mekky**. Muslim, který se vypravuje napout'ť, by si měl urovnat osobní a majetkové věci, zabezpečit rodinu po dobu nepřítomnosti. Věřící, než vstoupí do Mekky, si musí obléct poutní šat, který je z dvou bežných nesešitých pruhů bílé látky, hlava nesmí být zakrytá a obuv má být taková, aby pouze chránila chodidla. Ženy mají dlouhé šaty, které zakrývají i hlavu. Tento šat, stav při zasvěcení a modlitba se nazývají **ihram**. V době ihramu, to je po celou dobu, je zakázáno seholit, česat, stříhat si vlasy

²²KROPÁČEK, L. Duchovnícey islámu. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 2003. ISBN 80-7021-125-3, s. 104-105

²³KROPÁČEK, L. Duchovnícey islámu. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 2003. ISBN 80-7021-125-3, s. 107-110

²⁴KŘIVÁNKOVÁ, A., et al. Islám: ideál a skutečnost. 2. vydání. Praha: Baset, 2002. ISBN 80-86223-71-X, s. 79

anehty, von ětsevo ěnavkamiaparfěmyajepovinnostnemětpohlavněstyk .Pop řěchodu doMekkyv ěřěcěpoutněksedmkrětobejdeKaabuap řěitomse snařě polěbit ěi dotknout se ěerněhokamene.Dělepakněsledujesedminěsobněyb ěhmezěpahorkySafěaMarwa, kde je pramen Zamzam, coř je posvětně vodu, kterě j ě e považověna za uzdravujěcě. Věřěcě muslimově ji pijě, namě ě ějě si vně řat a plně si jě lěhve, kterě si pak od něařějě domě.V dneřněm moderněm dob ěnatutopou ř dostěvajěmuslimovězvlěřtnědovolenou. ²⁵

Dřihěd je povinnost bojovat za věru. V Korěnu je jasn ě stanoveno, ře nejde nutit a donucovat kvě ře něsilěm ěi zbran ěmi a pomocě t ě ěmito věru islěmu řě řit. Dřihěd je pouze avěhradn ěbojnaobranu.Dřihěd lze p řeklědat r śzně, ale p řeklěd tohoslova a ozna ěeně jako svatě vělka je velmi zavěd ějěcě. Ozna ěeně bojovněka za svatou v ě ě je mudřěhěd.

3.5. ZĀSADY SPOLE ĀENSKě MORĀLKY

Jako ostatně něbořenstvěmě islěm zvyky, rituě ly, zěsady chověně a zp śsobvněměněně světa, kterě jsou v ěřěcěm muslim śm spole ěně a jasn ě daně. V muslimskěch zeměch je kařdodenně ěivot v ěřěcěch obdobně. K modlitb ě p ětkrět denn ě vyzěvě hlas muezzina. Dodrřověně postněho m ě řice ramaděnu mě mimo řědně věznam, nebo ř se těm muslimově ve řejně hlěsě k vě ře. V řichni muslimově shodn ě dodrřujě zěkladně povinnosti, p řědpisy, tradice.

Islěm je řivotněm stylem a mo řělěkou. Tyto se v řt ěpujě kařděmu dětě ěti od nejmladřěho v ěku řivota. Muslim by m ě řbět vychověn vt ě ěto sm ě řech: fyzicky, morělně a spole ěněsky. Touto věchovou se do v ě řdomě muslimskěch d ětě v řt ěpujě hodnoty a lidskě kvality jako nap řěklad śsilě, sebeovělěděně, trp ělivost, odevzdanost Allěhovi a spolěhěně se nan ě ěj v řivot ě pozemskěm avěrav řivot posmrtně, smysl pro rodinu a muslimskou komunitu. Muslim se ś ě ě, ře něstě ěě bět pouze upraveně azdvo řilěnavenek, ale ře je t ě řebabět civilizovaně akulturně vnět řně ě duchovn ě.

T ě řesně ěistota je p řěkazem, kterě je zvlěřt ě zd śrazněně. Āistota je pro muslimy těm ě ř posedlostě. Jedně z tradic hlěsě, ře ěistota je sou řěstě věry. Od muslima se pořaduje p ět zěkladněch v ě ě: ob řězka, epilace ohanbě, epilace podpařě, zast řěhověně vous ś, st řěhěně nehtś. Tyto v ě ěi by se m ě řly opakovat nejměn ě jednou za ětyřicet dně. Věchova

²⁵KROPĀĀEK, L. Duchovně ěesty islěmu. 1. vyděně. Praha: Vyř ěhrad, 2003. ISBN 80-7021-125-3, s. 110-113

k čistotě spočívá především na matce. Ta vede děti k tomu, aby si osvojily omývání, aby se zbavovaly přemíry chlupů a vlasů. Škola a mešita posléze pokračují ve výchově dětí. Muslim má téměř hrůzu ze znečištění pocházejícího z krve a tělesných výměšek. Pokud dojde ke styku a znečištění musí se rychle omýt. Doporučuje se používat parfém, a to i mužů.²⁶

Podle muslimské normy by neměl člověk na veřejnosti smrkat a zívát, měl by se vyhnout česneku a cibuli než vstoupí do mešity. V mešitě by si měl dávat pozor na větráky a dveře, měšiční periody by neměl vstupovat do mešity (v tuto dobu jsou označovány jako „nečisté“). Manželé by se v této době měli ženám vyhýbat, což je zásadní máizjudaismu a křesťanství. Někteří vědci nazývají toto fyziologicky vyvolávané a opakované ženské „znečištění“ zdůvodňují oprávněnost mnohoženství. To je ovšem podle Koránu spíše tolerováno než doporučováno. Muslim se nemá manželství vyhýbat, celibát je odsuzován, život v manželském svazku je pokládán za povinnost.

Pokažděm sexuálnímu styku, který se pokládá za jednu z hlavních forem znečištění, je povinnost očištění. Ženy, s výjimkou dívek a truchlících žen, se mají zbavovat ochlupení. Muž si může nechat vousy, ale musí o ně pravidelně pečovat a upravovat si je obdobně jako vlasy.

Prorok převzal obřezku u chlapců z judaismu. Tato se praktikuje u chlapců před sedmým rokem věku. Zabraňuje usazování nečistot, nebrání močení a neomezuje tělesnou rozkoš. Ohled na tělesnou rozkoš patrně přivedl Muhammada k odmítnutí dřívějšího zvyku provádět obřezku dívkám. Ovšem tento zvyk je dodnes praktikován v některých oblastech severní a rovníkové Afriky.

Podobně jako ve výchově křesťanů se postupuje v oblasti výchovy mravní. Morálka má vyjadřovat úsilí a odhodlanost ve smyslu pětibodových pilířů víry. Při modlitbě si věřící kleká, zvedá se, uklání se. Během ramadánu prokazuje sílu zřícení se pokrmu. Almužnou dává na jevo, ženění lakomý a nařízením se pomoci souvěřícím. Pouť do posvátných měst islámu je zkouškou snášet útrapy cestování a najít shodu s ostatními věřícími v místech, která muslimům nejsou silněji symbolizují boží dílo. Úsilí vyjadřuje koneckonců také výraz *džihád*, doslova usilování, kterým je pojmenováno i úsilí jedince o sebezdokonalení. Ideálem muslima je stát se rozumným a zralým

---

²⁶MÜLLER, Z. Islám: Historie a současnost. 1. vydání. Praha: NSS voboda, 1997. ISBN 80-205-0534-2, s. 65-66

člověkem. Proto se zakazuje alkohol, hazardní hry, nebo t obojízat ěžu jeducha a vede ke ztrát ěsoudnosti.

Korán od v ěřících požaduje respekt k rodi ěm, trp ělivou pé ěi o n ěvdob ě, kdy je postihuje staroba. Dále je zapov ězeno zabíjet druhé, pouze v p řípád ě práva ane spravedliv ě smrti je to mo žné.²⁷

Islámu je ělověk hodnocen podle společ ěnských funkcí. Je nutno uchovávat soudržnost muslimské komunity. Zásady morálky v rod ěn ě av ů ěisoused ů m jsou pevn ě dány. Muslimové respektují pravidla, která vycházej í z islámských tradic, podle ní ž mladší zdrav í starší ho, kolem jdoucí toho, který sed í, menší skupina hlou ěko po četnější. Muslimové se zdrav í pozdravem „salám alejku“, který v p řekladu znamená mír a stebou. Podobn ě jako v minulosti je idnes vhodn ě ů ěastnit se svatebních slavností, navšt ěvovat nemocné, doprovázet zesnul ě p ři poh řbech. Nabízet p ři každ ě zp ř íležitostí n ějakou pozornost ěi dárek jako projev náklonnosti je doporu ění, které vychází také z tradovan ěch p ř íb ěh ů Prorokovi Muhammadovi.²⁸

3.6. POSTAVENÍ ŽENY V MUSLIMSKÉM SV ĚT Ě, RODINN Ě PRÁVO

V dnešní dob ě jsou otázky postavení ženy v muslimském sv ět ě jedny z nejdiskutovan ějších a nejcitliv ějších. Rovinu postavení ženy ur ěčuje Korán, islámská právní v ěda a tradice. Podle Koránu jsou si žena a muž rovni , ale nad řazuje muž nad ženu, protože má v ětší a lepší rozumové schopnosti a tím pádem je jeho povinnost oženout ěovata žen a je pak muž i v podstat ě pod řízena (otcov ěst řeží své dcery, brat ři své sestry a manžel ě své manželky).

Rozum podle Koránu u žen je zast řencitem, emocemi, jsou slabší ne ž muži a proto mohou snadn ěji propadnout h ř íchu. Tato situace ěiní ženu naprosto závislou na muži a má své následky, které mají podobu nap ř íklad v tom, že žen ě je mén ě d ů věřováno (např íklad sv ědectví dvou žen u soudu má stejnou hodnotu jako sv ědectví jednoho muže).

²⁷MÜLLER, Z. Islám: Historie a sou ěasnost. 1. vydání. Praha: NSS voboda, 1997. ISBN 80 -205-0534-2, s. 67-69

²⁸MÜLLER, Z. Islám: Historie a sou ěasnost. 1. vydání. Praha: NSS voboda, 1997. ISBN 80 -205-0534-2, s. 69

I zahalování žen má souvislost s nerozumem a hlavně ke sklonu k říchům. Konkrétní tradice o zahalování žen, jak v historii tak i současnosti, se r ůzní a to většinou pod vlivem geografie anebo i mezi společenskými vrstvami. To znamená, že nevšude platí stejné podmínky a podmínky se liší v závislosti na zeměpisné poloze (viz Příloha č.2)

V dnešní době, kdy dochází k modernizaci muslimských zemí, se tato tradice samozřejmě týká i žen. Ovšem modernizace probíhá nesouměrně, to znamená, že v některých zemích se dotkla čí dotýká v některých setradice dodržují striktně.

Oblast rodinného práva přímo vychází z pokynů Koránu. Manželství se uzavírá písemně smlouvou, která se uzavírá mezi mužem a zákonným zástupcem ženy (otec nevěsty nebo mužský příbuzný nevěsty) a uzavírání této smlouvy musí být přítomni dva svědci. Nejdůležitější částí smlouvy je výše věna. Muž se může oženit až se čtyřmi ženami. Pokud tak učiní, má povinnost se o všechny své ženy postarat a zabezpečit je a nedělat mezi nimi rozdíly. Manželství se nesmí uzavírat v určitých příbuzenských vztazích. Totéž vztazích mluví přesně Korán a tyto příbuzenské linie vytyčuje. Žena má zakázáno vdát se za muže, který není muslimem, mužům je umožněno oženit se ženou, která není islámské víry. Žena v době těhotenství je pro muže zakázána.

V případě vykoupení se z manželství, úmrtí či rozvodu manželství zaniká. Rozvod má nejčastěji podobu zapuzení ženy. Aby zapuzení bylo platné, musí se zapuzující výrok přednést třikrát a to v odstupech, aby se předvedlo jednání vafektu, to znamená, kdyby si to muž rozmyslel. V dnešní době preferuje rozvod soudní cestou a forma rozvodu zapuzením se stává méně častou. Rozvod může proběhnout i vzájemnou dohodou obou manželů nebo na žádost jednoho z manželů u soudce. Oprávněným důvodem k rozvodu ze strany ženy může být například impotence muže, duševní choroba či tělesná choroba, neschopnost muže ženu uživit. V průběhu manželského života má manžel právo ženě zakázat vycházet z domu, má právo zakázat nebo omezit styk s jejími příbuznými.

V současné době se objevují spíše manželství monogamní, protože manželství s více ženami je pro muže finančně náročné a nákladné.

3.7. SEKULARIZACE A MODERNIZACE

Slábnutí vlivu církve a náboženství na veřejné záležitosti je tendence víceméně evropská. V společenském prostředí, kde morálka veřejnou i soukromou určuje islám, se teorie i praxe zesvětšování veřejné a politické scény pokládají za cizorodé prvky. Modernizace už více než jednoapůlstoletí proniká do muslimského světa a změny jeho zvyky života. Vztahy lidí k náboženství se přirozeně mění a jistý proces oslabování náboženskosti ve veřejném životě už započal. Nicméně muslimové nadále tvrdí, že princip světskosti, který nese modernizace, se jim netýká a že modernizace s ním nemusí být nutně spojena.²⁹

Muslimský svět není narušován pouze věroučnými spory, které se s ním táhnou po celou dobu jeho existence, ale také stěretáváním se s moderním světem a jeho společností. Na muslimskou společnost (*ummu*) jsou kladeny nároky, které mají spíše světskou než náboženskou povahu. V problematice modernizace je kladena otázka, jak má islámský svět dohnat zpoždění ve vědě, technice, světové ekonomice, když logiku dnešního světa nerespektuje a ani jí moc nechce respektovat. Tato otázka je v muslimských zemích stále častěji kladena a řešena. Například již celé století spolu vedou spor tradicionalisté s modernisty v oblasti uznávání žen a jejich společenském statusu. Vyhraněné názory v tomto ohledu a malá ochota hledat kompromisy mají hluboké psychologické, kulturní, sociologické a politické.³⁰

Ve vědě a technice dnešní statistika jednoznačně ukazuje zaostávání muslimského světa. Rozkvět vědy a poznání ve světě islámu se zastavil v období okolo 15. století.

Odté doby je věda a směřování kritického myšlení ve velkém úpadku.

Muslimský svět trpí snad více než tři století velkou stagnací, obtížně se vyrovnává tlakem okolního světa a vytváří si obranné reakce, které ho neposilují, ale naopak oslabují. Zdaleka to není svět stejnorodý a jednolitý, ale svět poznamenaný četnými roztržkami, rozvraty, neuhnanými.³¹

Na jedné straně muslimského světa se nacházejí jedny z nejbohatších zemí vůbec, na straně druhé jsou to jedny z nejchudších zemí. Na území islámu a muslimů se

---

²⁹MÜLLER, Z. Islám: Historie a současnost. 1. vydání. Praha: NSS v obod, 1997. ISBN 80-205-0534-2, s. 105

³⁰MÜLLER, Z. Islám: Historie a současnost. 1. vydání. Praha: NSS v obod, 1997. ISBN 80-205-0534-2, s. 113

³¹MÜLLER, Z. Islám: Historie a současnost. 1. vydání. Praha: NSS v obod, 1997. ISBN 80-205-0534-2, s. 137

nachází 70% veškerých světových zásob ropy, kterou dnešní průmyslový svět potřebuje a zcela rozhodně ještě potřebovat bude. Státy, které vyvázejí ropu, mají obrovské příjmy, které používají ke své modernizaci, ale ne v takové šíři jakou by měly. Tyto peníze slouží ke korupci a modernizaci jako takovou spíše brzdí. V muslimských zemích jsou demokracie a lidská práva pouhým slovem a záležitostí. Politici pouze legalizují svoji zákonodárskou moc a tlačí autoritářské praktiky. Společnost je rozdělena na všechny občany a vládnoucí špičky, které sice používají volby a referenda, ale realizace politické moci v praxi je zcela evidentně rozdílná.

Obhájcí islamismu a návratu k božím zákonům (*šaría*) považují veškeré těžkosti, nesnáze a neduhy soudobého života v muslimských zemích za nezvratný důkaz, že pokus nacionalistů a socialistů modernizovat islám se nezdařil. Přicházejí proto s návrhem postupovat obráceně. Namísto modernizace islámu doporučují a nebo vehementně požadují islamizovat modernizaci.³²

4. ISLÁMSKÝ FUNDAMENTALISMUS A TERORISMUS

4.1. FUNDAMENTALISMUS

Pojem fundamentalismus se začal objevovat začátkem 20. století v USA. V té době zde vzniklo protestantské hnutí, jehož programem a náplní byla příprava na příchod Ježíše Krista. Členové tohoto hnutí byli zásadně proti moderním objevům, vědě a otevřeně útočili proti kritikům Bible. Bible byla jejich návodem pro život a chování, chápali ji doslovně. Svůj program propagovali i veřejně a to formou vydávaných publikací pod názvem „*The Fundamentals*“. Dále se pak členové a příznivci tohoto hnutí začali označovat jako fundamentalisté.

Základním negativním rysem fundamentalistů je to, že odmítají jakýkoliv pokrok, změnu, modernizaci a v to celé škále oblastí jako je sociální prostředí, kulturní prostředí a další. Jejich mentalita se dá přirovnat k černobílému vidění. Jsou neústupní ve svých názorech, nesnášejí striktně odmítají názory jiné.

---

³²MÜLLER, Z. Islám: Historie a současnost. 1. vydání. Praha: NSS voboda, 1997. ISBN 80-205-0534-2, s. 142

Na tomto základě se pak pojem fundamentalismus začal užívat ve spojení s nepříznivými a nepružnými postoji a sneuznáváním a akceptováním pokroku a rozvoje. Fundamentalisté nepřipouštějí jinou pravdu než tu svou vlastní a tu jsou schopni bránit jakýmkoliv prostředky. Fundamentalismus má různé formy a intenzita fundamentalismu a ty jsou pak závislé na sociálním, kulturním a politickém prostředí.

4.2. ISLÁMSKÝ FUNDAMENTALISMUS

Tento pojem se začal intenzivně používat v 70. letech v souvislosti s krvavými atentáty, únosy letadel a dalšími teroristickými činy, souvisejícími s palestinsko-izraelským konfliktem, libanonskou válkou i dalšími konflikty v oblasti Blízkého východu. Je paradoxní, že tyto smutné události si s lámem, až navýjímky, nesouvisely. Nicméně islámský fundamentalismus se stal synonymem kožnáčení existující a rostoucí hrozby pro západní křesťanský svět. Pod vlivem událostí, které se staly v průběhu 90. let (například válka v Perském zálivu, masakry nevinných lidí v Alžírsku a Egyptě, teroristické akce Hamasu a další), se zvýšil pocit globálního ohrožení. K tomuto pocitu přispívá obtížnost vymezení obsahu samotného pojmu i jeho zaměňování s islámem. Fundamentalismus je v islámu krajností. Je založen na přesvědčení o vlastní pravdě. Vyznačuje se nesnášlivostí a neústupností. Z Koránu si účelově vybírá jen některá témata a symboly. Od morálně právních úvah, silně kriticky zaměřených zvláště proti západnímu kulturnímu vlivu, přechází k tvrdému jednání proti jinak smýšlejícím. Balancuje mezi religiozitou, radikálními kulturními projevy a tendencí ke zpolitizování. V jeho ideologickém pojetí se formuje užší proud politického islámu, islamismus (islamismus znamená ideologii, která využívá náboženství k politickým cílům), se společenskými cíly ustavení totalitního islámského řádu. V krajních polohách islamismus sahá k násilí a projevuje se jako extremismus či terorismus. Z hlediska islámu jsou podobné přístupy pokládány za vybočení z anovodobé, násilně orientované sektářství.³³

³³ BRZYBOHATÝ, M. Terorismus II.. 1. vydání. Praha: POLICE HISTORY, 1999. ISBN 80-902670-4-1, s. 64-65

Násilnosti, které se šíří v muslimském světě a které mají tu a tam tendenci pronikat do Evropy v podobě teroristických akcí, jsou mnohdy vnímány jako potvrzení bojovnosti islámu a jeho nebezpečnosti. Díky jim se islám a islamismus stávají výjimkou, že Evropané a lidé ze Západu pohlížejí s podezřením téměř na každého muslima. Příčin radikalizace islámu je celá řada a mají povahu jak ideologickou, politickou, ekonomickou, sociální a kulturní tak historickou, náboženskou a duchovní.³⁴

4.3. ISLAMISMUS A TERORISMUS

Jedná se o prosazování náboženských cílů prostřednictvím teroru. Teroristické skupiny na základě náboženské ideologie operují a prosazují šíření islámu. Terorismus můžeme definovat jako „propočítané použití násilí nebo hrozby násilím, obvykle zaměřené proti nezúčastněným osobám, s cílem vyvolat strach, jehož prostřednictvím jsou dosahovány politické, náboženské nebo ideologické cíle, terorismus zahrnuje i kriminální zločiny, jež jsou ve své podstatě symbolické a jsou cestou k dosažení jiných cílů, než na které je kriminální čin zaměřen“.³⁵ Tato definice zdůrazňuje plánované, promyšlené a politicky motivované násilí, zaměřené proti nezúčastněným osobám, které slouží jako prostředek k dosažení vytyčených cílů.³⁶ Terorismus je maximálně ostrá forma psychologické války, kterou vede malá skrytá skupina či jednotlivec.

Teroristické skupiny ze Středního a Blízkého východu prosazují šíření islámu a odvolávají se na náboženství a Korán. Pro členy těchto militantních náboženských skupin je typický iracionální náboženský fanatismus a obrovská intolerance k jiným názorům a postojům. Ovšem důležitý je fakt, že za „náboženskou zástěrku“ se většinou aprevážně skrývají chladné a vypočítavé politické cíle a zájmy. Náboženství se vtom topí a paděává politikou a politikou se zasazuje náboženstvím.

I do této oblasti zasahuje klasické islámské náboženské schizma – sunnité a šíité. Šíité jsou přesvědčeni o božské neomylnosti každého, kdo je jejich současným vůdcem

³⁴MÜLLER, Z. Islám: Historie a současnost. 1. vydání. Praha: NSS v oboda, 1997. ISBN 80-205-0534-2, s. 143

³⁵BRZYBOHATÝ, M. Terorismus I. 1. vydání. Praha: POLICE HISTORY, 1999. ISBN 80-902670-1-7, s. 11

³⁶BRZYBOHATÝ, M. Terorismus I. 1. vydání. Praha: POLICE HISTORY, 1999. ISBN 80-902670-1-7, s. 14

(imánem). Největší šiitské komunity žijí v Íránu (100% obyvatel), Iráku (55% obyvatel) a v Saúdské Arábii (6% obyvatel). Z těchto skupin se vyčleňují fundamentalisté, kteří hlásají rigorózní dodržování všech náboženských pravidel a rituálů. Vliv a význam sunnitských fundamentalistů je velmi omezený a jedinou úlohou pouze v interní náboženské sféře. Šiitské fundamentalisté hlásají absolutní oddanost Koránu, tak jak ji interpretuje jejich nejvyšší náboženský vůdce ajatolláh, a prakticky tvoří sektu sektě. Z nich se ještě dále vyčleňují další fanatičtí členové, kteří o sobě tvrdí, že vyznávají nejvyšší víru, a sdružují se v tzv. Boží straně, nazývané **Hizballáh**. Hizballáh má své hlavní centrum v Íránu a po celém světě operuje pod řadou dalších názvů. Základní filozofie Hizballáhu spočívá v názoru, že se celý islám, případně celý svět, musí podrobit Alláhově vůli, tak jak ji interpretoval ajatolláh. Hizballáh nenechává realizaci svých cílů nezná soucit, lítost a překážky. Vyhlašuje, že půjde až na hranici mučednictví, což nazývá „svatým terorem“.³⁷ Většina dnešních islamistických skupin vznikla na podkladě a podle vzoru organizace *Muslimské bratrstvo*. Ta vznikla v roce 1928 a byla založena v Egyptě anem Hasanem al-Banná (někdy bývá označován jako praotec islámského fundamentalismu, sám byl násilně zavražděn v roce 1949 v Káhiře). Vestejném období vzniká v Indii *Společnost pro šíření víry Džamáat at Tablígh*, která měla za cíl ovlivnit indické muslimy ve smyslu takové věci, aby se islám nemísil s hinduismem a jeho prvky.

První islamistické organizace egyptských a indických muslimů byly reakcí na aktuální realitu 20. let. Zakladatelé a vůdci těchto hnutí chtěli postavit hráz množícím se negativním vlivům, které bylo možné chápat jako důsledky slabosti a úpadku muslimského světa a korupce tehdejších muslimských představitelů. Poprvé se centrum pozornosti objevují nezdavé jevy materialismu západního světa a ateismus sovětského, bolševického zřízení. V souvislosti s tím se šíří nedůvěra k marxismu a komunistickým stranám, které se ve 20. letech rovněž začínají objevovat v muslimských zemích. Islamisté navrhují a prosazují „reislamizaci“ v řízcích, každodenního života, institucí a společenských struktur vedení snahou čelit jevům a tendencím, které se jim jeví pro islámský svět jako nezdavé, ba zhojbné. Stručně

---

³⁷ BRZYBOHATÝ, M. Terorismus I. 1. vydání. Praha: POLICE HISTORY, 1999. ISBN 80-902670-1-7, s. 23

řečeno, chtějí podle hesla „islám je řešením“ globálně, celistvě, integrovaně renovovat společnost muslimů a svět, dokteréhomuslimové vstupují.³⁸

Další soudobé islamistické teroristické skupiny jsou například **Hamás** (Islámské hnutí odporu) což je palestinské islamistické militantní hnutí. Používá politické násilí prostředky bojů terorismu. Část tohoto hnutí je bojová a tajná a část je civilní. Civilní část poskytuje sociální služby a organizuje nejrůznější jiné aktivity. Z dalších hnutí můžeme jmenovat skupinu **Al-Káida**, kde ústřední postavou a hlavou organizace je bin Ládin Usáma bin Muhammad, saúdskoarabský multimilionář a jeden z nejhledanějších teroristů na světě, který je strůjcem a stojí za mnoha teroristickými akcemi a aktivitami včetně leteckých útoků na USA 11. září 2001.³⁹ Není známo, zdali je tento muž ještě naživu, protože se objevil mnoho zpráv o jeho smrti. Dále například islamistické militantní skupiny **Tálibán**, **GIA** (Ozbrojená islámská skupina), **Demokratická fronta pro osvobození Palestiny** a mnohá další hnutí, která mají svůj program, ale podstatou těchto skupin je stejná a analogická jak je již zmíněno a řečeno výše.

---

³⁸MÜLLER, Z. Islám: Historie a současnost. 1. vydání. Praha: NSS voboda, 1997. ISBN 80-205-0534-2, s. 149

³⁹BERGEN, P. Svatá válka. 1. vydání. Praha: Cesty, 2002. ISBN 80-7181-643-4, s. 42

5. ZÁKLADNÍ POPIS VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ MEDIÁLNÍHO OBRAZU TERORISMU A ISLÁMSKÉHO FUNDAMENTALISMU A JEHO CHÁPÁNÍ VE VÝCHOVĚ NAŠKOLÁCH

Předmětem výzkumu je empirické šetření analyzující mediální obraz terorismu a islámského fundamentalismu a jeho chápání ve výchově na školách. Objektem výzkumu jsou potom respondenti, žáci druhého stupně základní školy osmých a devátých tříd ve věku 13-16 let. Jako technickou metodu empirického šetření jsem použila dotazníkové šetření. Šetření jsem provedla na ZŠ Benešova v Třebíči. Počet respondentů byl celkem 86 dětí.

5.1. POUŽITÉ METODY

Součástí praktického úseku práce je kvalitativní empirický výzkum, který je zaměřený na mediální obraz terorismu a islámského fundamentalismu a jeho chápání ve výchově na školách, kterým jsem se snažila získat relevantní data k danému tématu a problematice. Jde o systematické šetření, popis, analýzu a výklad jevů, které jsou založeny na sběru informací. Při výzkumné činnosti, která směřovala k získání empirických dat, jsem použila výzkumnou metodu dotazníkového šetření.

V přípravné fázi výzkumu jsem provedla teoretickou analýzu problému, vymezila předmět zkoumání a výběr objektu, určila metody sběru empirického materiálu, stanovila jsem hypotézy cíle výzkumu.

Ve fázi sběru empirického materiálu jsem shromáždila relevantní údaje, které jsem získávala výzkumnou technikou dotazníkového šetření.

V další fázi zpracování empirických údajů jsem třídila materiály, zjišťovala vnitřní souvislosti, analyzovala získané dokumenty a ověřovala platnost stanovených hypotéz pomocí hypoteticko-deduktivní metody. Hypotéza je domněnka, předpoklad o vztahu mezi proměnnými, který platí do okamžiku, než je popřen.⁴⁰ Metoda deduktivní je

---

⁴⁰HARTL P., HARTLOVÁ H. Psychologický slovník, Praha: Portál, 1. vydání, 2004. ISBN 80-7178-303-X, str. 203

postup od obecného zákona či principu k jednotlivým faktům.⁴¹ Hypoteticko-deduktivní metoda vsobě tedy spojuje výhody deduktivní logiky a možnosti využití empirických metod.

5.2. STANOVENÍ HYPOTÉZ VÝZKUMU

H1: Žáci mají minimálně informace o náboženství islámu, jejich základní školní znalosti jsou na nízké úrovni a celkově nedostatečné

H2: Žáci jsou vysokou měrou ovlivněni problematikou a vlivem nových médií

H3: Žáci jsou internetem negativně formováni v jejich přístupuk islámu a islámskému fundamentalismu

5.3. CÍLE PRŮZKUMU

Cílem mého výzkumu bylo zjistit, jaké mají žáci i druhého stupně základní školy informace a školní znalosti o náboženství islámu a muslimech. Zjistit, jaký vliv má v této oblasti škola a školní výchova. Výzkumnou otázkou jsem si kladla, jak veliký je podíl školy a vyučovací předmětů na základních informacích a znalostech žáků o islámu a muslimském obyvatelstvu. Další výzkumnou otázkou jsem si kladla v oblasti názorů a postojů žáků, které mají na náboženství a muslimy, jestli se v tomto směru určitou měrou objevují známky xenofobie či rasismu.

Cílem výzkumu bylo pak získat informace o tom, jak žáci chápou a vnímají problematiku terorismu a islámského fundamentalismu. V této oblasti jsem si kladla výzkumnou otázku, zdali jsou v tomto směru žáci ovlivněni médii a jakou měrou jsou médii formováni. V této souvislosti vyvstává otázka, jestli média mají negativní vliv či pozitivní vliv na formování žáků. Jako další cíl výzkumné části práce bylo zjistit

---

⁴¹HARTL P., HARTLOVÁ H. Psychologický slovník, Praha: Portál, 1. vydání, 2004. ISBN 80-7178-303-X, str. 313

od žáků informace naznačující, která konkrétní média nejvíce žáky ovlivňují. Výzkumnou otázkou této oblasti jsem zaměřila televizi a ní vyslané pořady. Cílem výzkumné části práce je tedy získat co nejvíce konkrétních informací od žáků, podle kterých lze popsat a analyzovat aktuální situaci v oblasti mediálního obrazu terorismu a islámského fundamentalismu a jeho pochápení ve výchovně naučnických školách. Důležitou součástí je empirické šetření, které je zaměřené na názory a postoje žáků, které mají v úči islámu a muslimskému světovu obecně. V neposlední řadě je pak cílem práce, aby se na podkladě zjištěných informací mohl výzkum v této oblasti a problematice ubírat dalšími možnými směry a aby poznatky výzkumu byly alespoň zčásti přínosem pro obor sociální pedagogiky.

5.4. ANALÝZA ZÍSKANÝCH DOKUMENTŮ, ZPRACOVÁNÍ EMPIRICKÉHO MATERIÁLU

Pro sběr empirických dat byla použita výzkumná metoda dotazníkového šetření. Základním výzkumným souborem byli žáci ZŠ Benešova v Třebíči. Třebíč je okresní město. Prostředí, z kterého žáci pocházejí, není příliš urbanizované, protože nebylo součástí výzkumu. Dotazovaných respondentů bylo v celkovém počtu 86 dětí a byli to žáci osmých až devátých tříd druhého stupně základní školy ve věku 13-16 let.

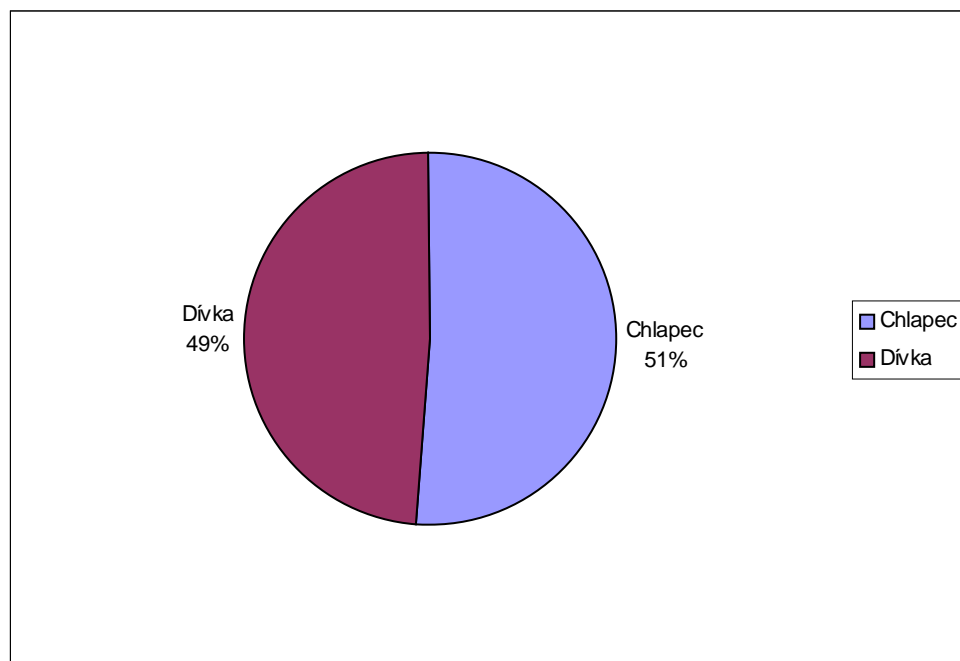
Výzkumnou metodu dotazníku jsem zvolila kvůli jeho možnostem získat údaje od velkého počtu respondentů bez velkých organizačních, personálních a finančních nároků. Také mi v tomto případě říše jak nejvhodnější výzkumná technika.

Stavba dotazníku se skládala z názvu dotazníku, stručného úvodu, ve kterém se respondent mohl seznámit s předmětem a cílem výzkumu. Dále s informací, že odpovědi v dotazníku jsou anonymního charakteru. Dotazník byl sestaven v počtu 27 otázek, které byly ve formě uzavřených otázek a otevřených otázek. Otevřené formy otázek byly stanoveny se záměrem zjistit postoje a názory žáků na danou problematiku. Při formulaci otázek jsem se snažila o stručnost, srozumitelnost, jednoznačnost a otázky přizpůsobit s ohledem na předpokládanou mentální úroveň dotazovaných respondentů. Dotazníkovým šetřením jsem získala měkká tvrzení (viz. Příloha č.1).

Respondentům byl dotazník předložen ve vybraných vyučovacích hodinách příslušným vyučujícím. Respondenti při vyplňování dotazníku nebyli limitováni konkrétním časovým rozmezím.

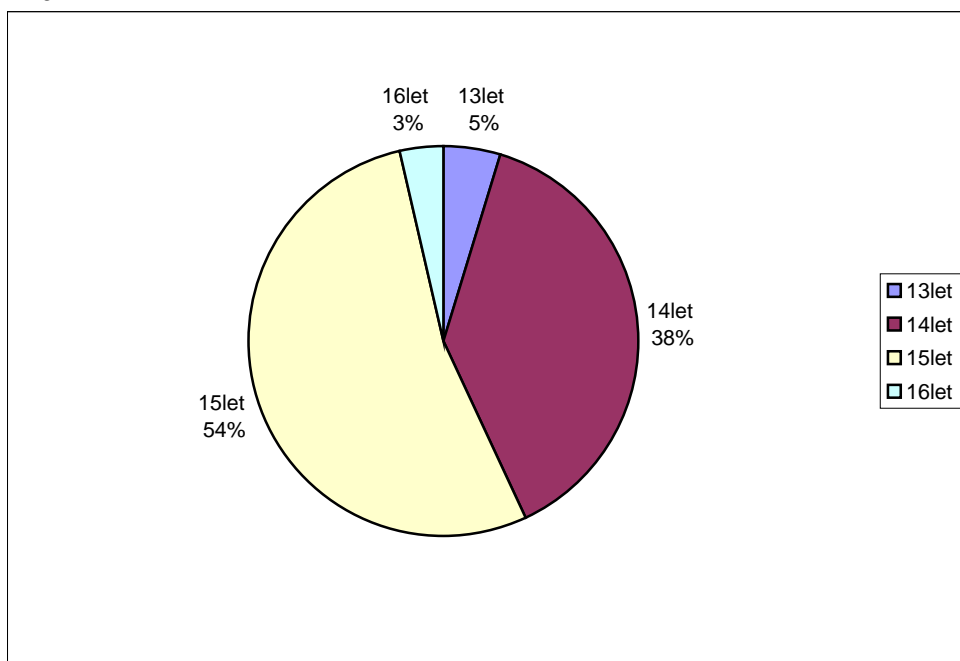
Analýza získaných dokumentů

1. Jsí chlapec nebo dívka?

Respondenti byli celkem 86. Z toho 44 chlapců a 42 děvčát.

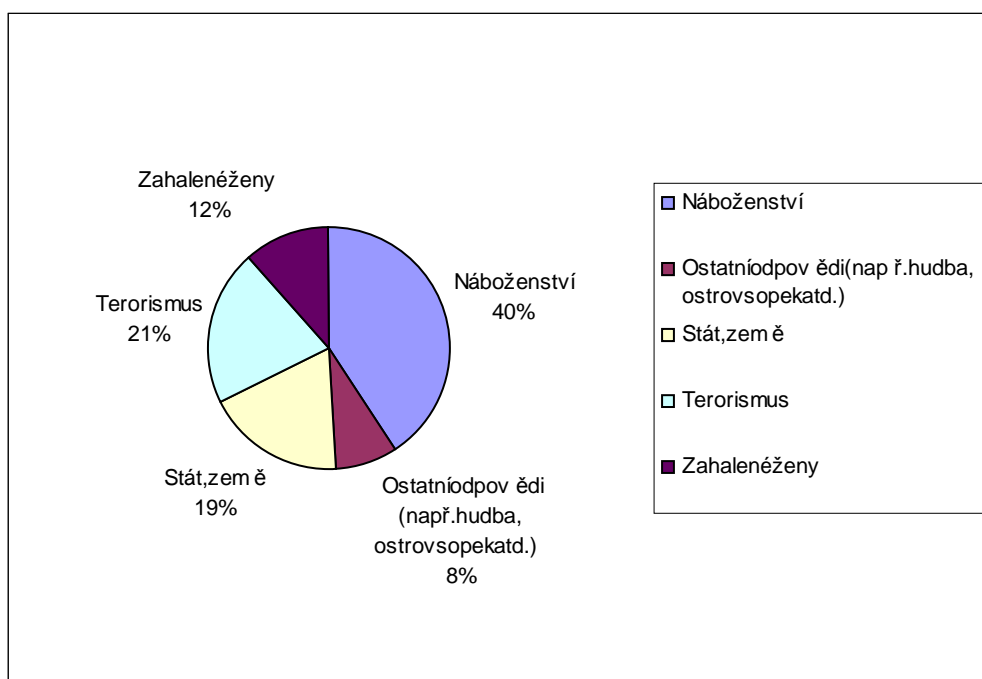
2. Kolik je let?

Dotazovaní respondenti byli žáky základní školy v osmých a devátých třídách ve věku 13-16let. Nejvyšší počet respondentů byl ve věku 15let.

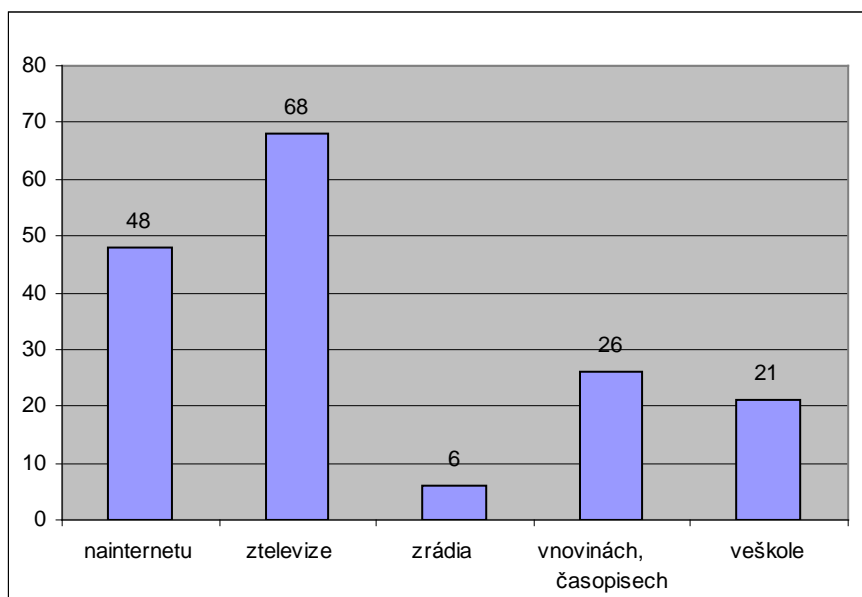

3. Co se vám vybaví při vyslovení slova ISLÁM?

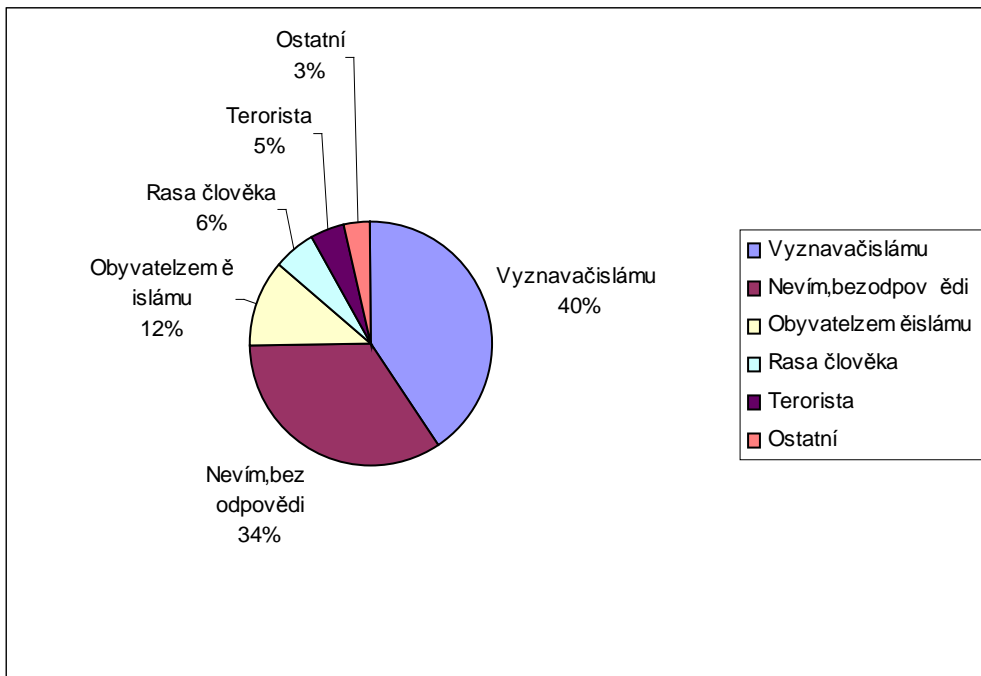
Při této otevřené otázce, jsem se snažila zjistit celkový objektivní názor žáků, který na islám mají. Většina respondentů odpověděla kladně. Objevují se zde z 19 % odpovědi, které označují islám jako zemi či stát. V tomto směru se tedy projevují základní znalostní nedostatky respondentů. Je zde také v procentuálním podílu náznak spojování islámu s terorismem.

4. Kde nejčastěji o islámu slyšíte nebo o něm čtete (můžete vyznačit více možností)?

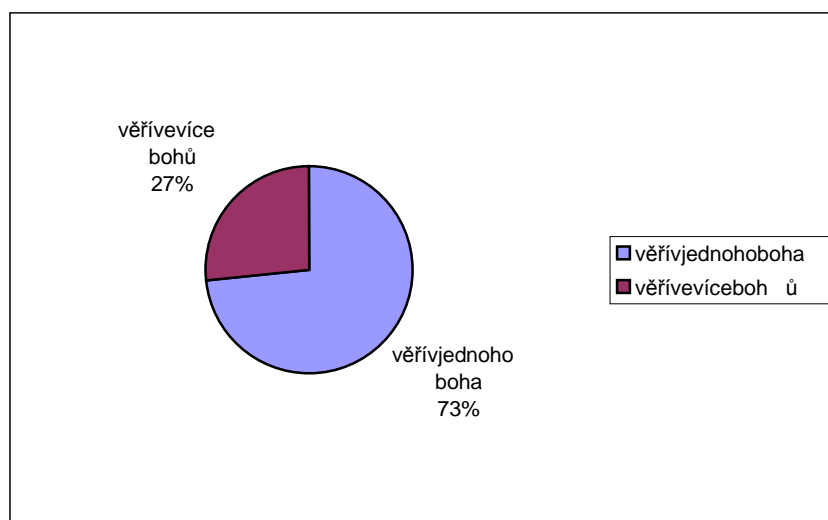
Zde se jednoznačně projevují média. Nejčastěji a s největším podílem televize a internet. V odpovědích je patrný nízký vliv školy a školního vyučování.

5. Kdo je to muslim?

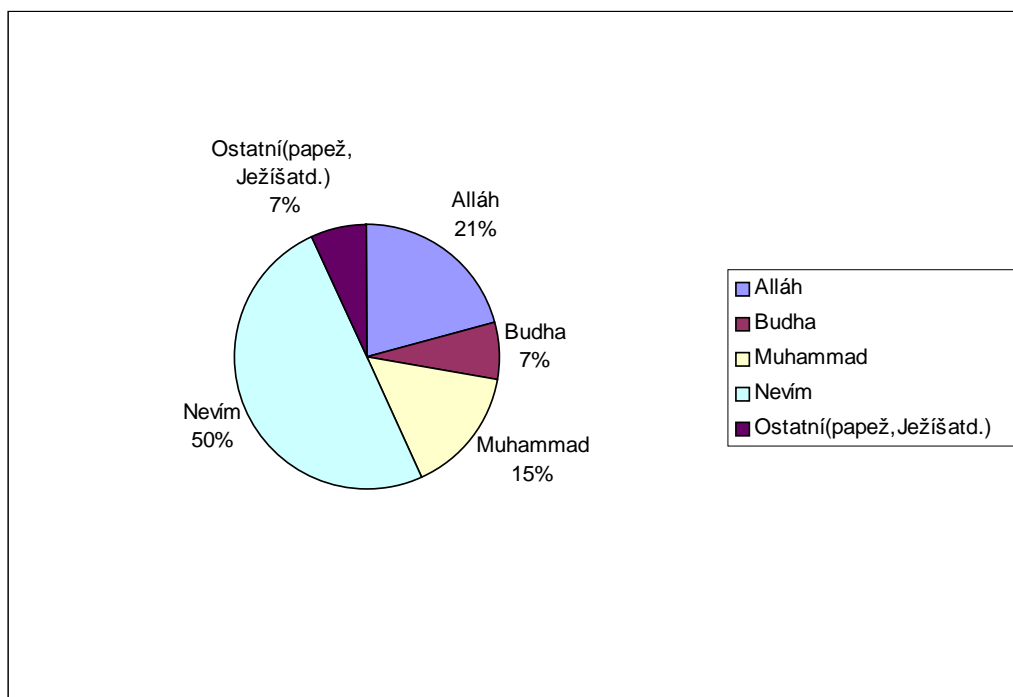
Odpovědi na tuto otázku byly velice rozmanité. Procentuálně nepřevažuje významnost správně. Velký počet odpovědí, které neví kdo je to muslim anebo mají naprosto mylnou představu o muslimech, ukazují na nízkou informovanost žáků a velmi nízké znalosti.

6. Islám je náboženství, ve kterém věří lidé:

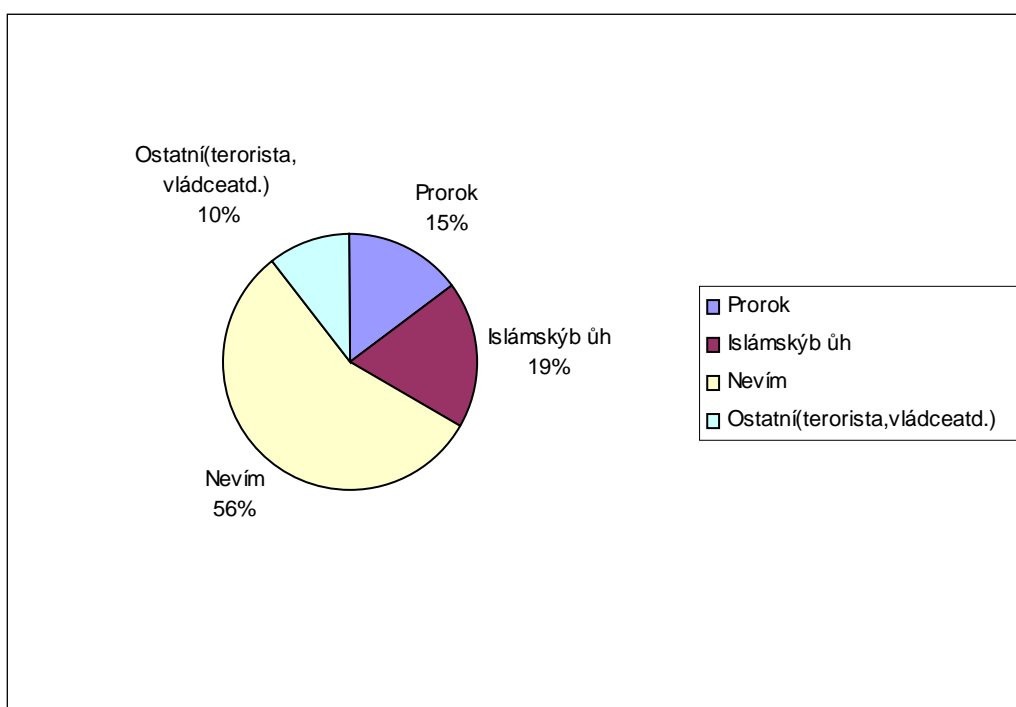

V této otázce jsou odpovědi uspokojivé.

7. Jak se jmenuje islámský Bůh?

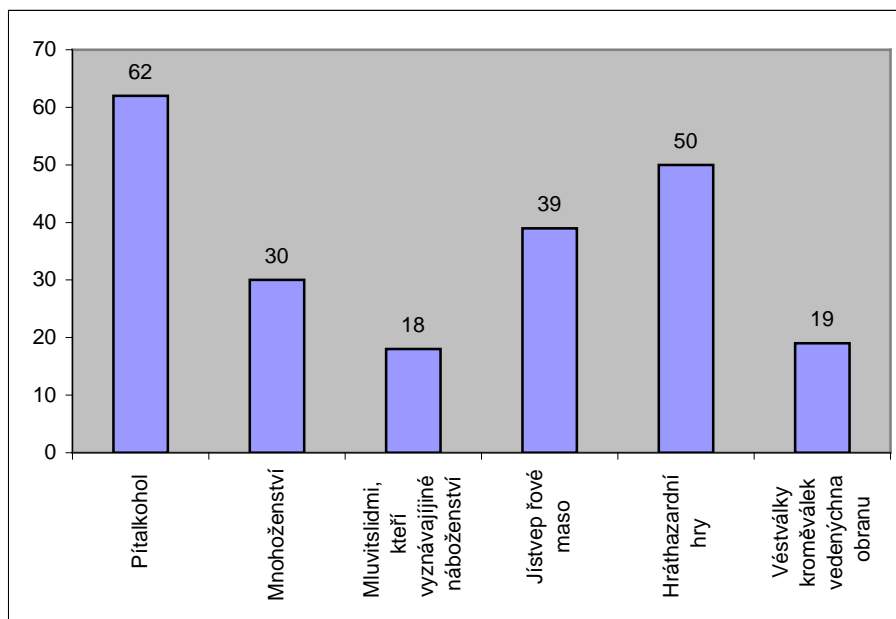

8. Kdo byl Muhammad?

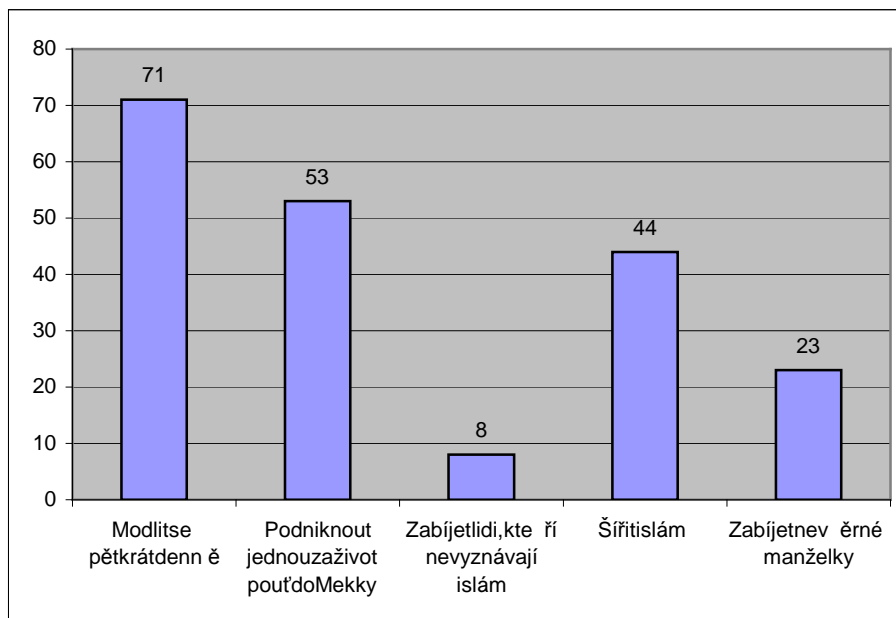

Odpovědi na otázky č. 7 a 8 jednoznačně a nepochybně ukazují na nedostatečné znalosti žáků o islámu. Dokonce se objevily odpovědi, že islámským Bohem je Ježíš Kristus a Papež. Předpokládaným ukazatelem je v tomto případě selhání školy a školních osnov.

9. Co islámské náboženství zakazuje? (vyznačte odpovědi, které považujete za správné)

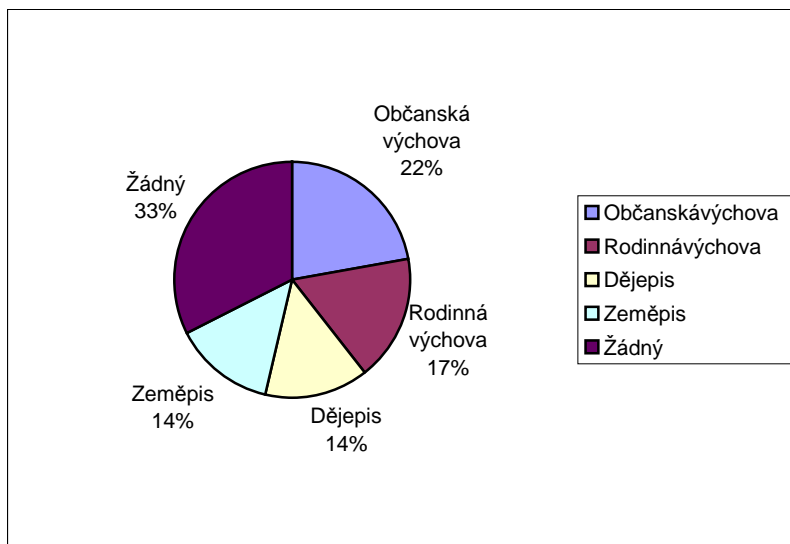
10. Co islámské náboženství požaduje? (vyznačte odpovědi, které považujete za správné)

V případě odpovědí na otázky č. 9 a 10 dochází ke změně. Zatímco základní znalostní otázky ukázaly hluboké nedostatky, otázky podrobnější a rozšířenější signalizovaly větší oblasti znalosti dobré a vysoké. Mojí domněnkou však zůstává, že děti tyto znalosti mají v souvislosti s působením médií, které dosti často vyzvedávají

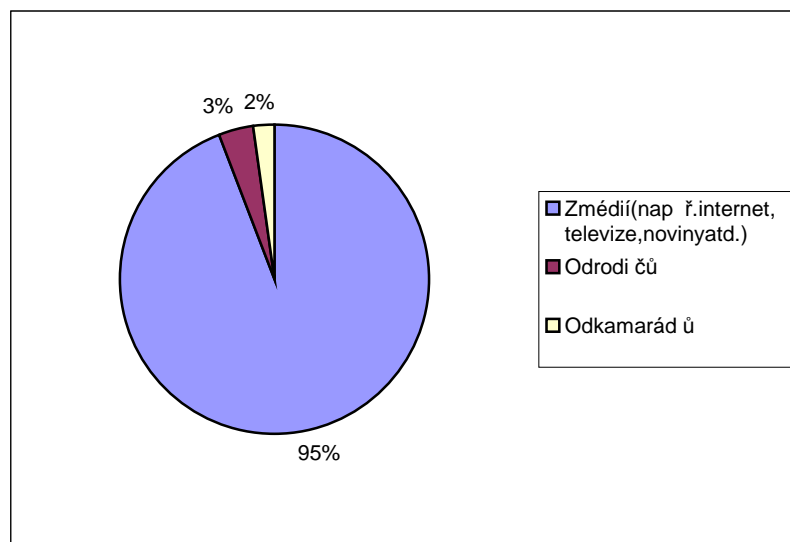
některé zázaky čip říkají, že islám podle dané aktuální situace mohou být spouštěny
 islámským fundamentalismem a terorismem. Toto pak může být dosti závažné jevy.

11. Ve kterém vyučovací předmětu ve škole jste se o náboženství islámu dozvěděli nejvíce?

Zde je prokázáno, že vliv školy a školního vyučování je v oblasti dané problematiky nízký a nedostatečný.

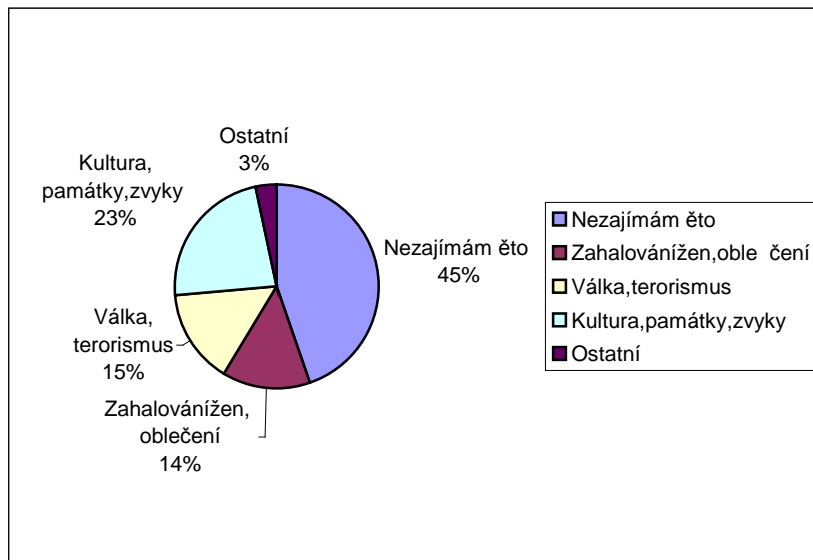
12. Odkud a jakým způsobem jste se dozvěděli informace o islámu mimo školní vyučování?

Tyto odpovědi jednoznačně ukazují velmi vysoký podíl médií na formování znalostí a informací, které dotazovaní respondenti o islámu mají. Je zde také naznačeno, jak

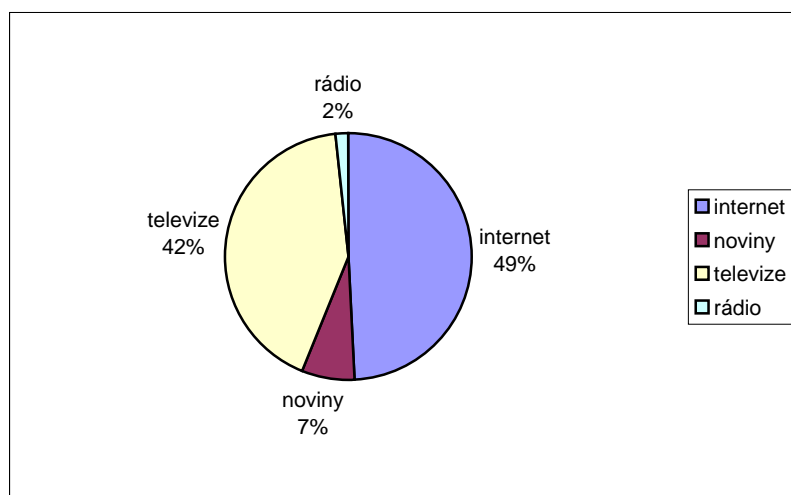
minimální vliv mají v tomto případě rodiče a jak nízká je úroveň působení rodinného prostředí v dané oblasti.

13. Které informace vám připadaly nejzajímavější?

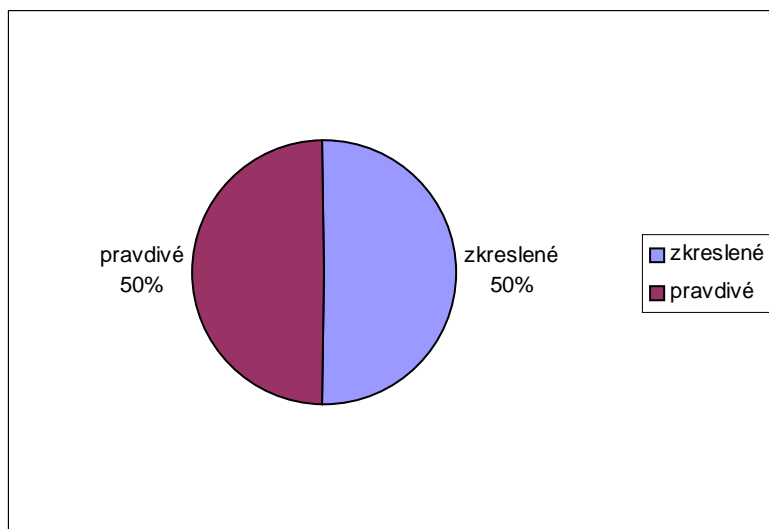
V této otevřené otázce jsem se snažila získat informace o konkrétních názorech, postojích žáků a zároveň opřít získat informace o kvalitě jejich znalostí. Z výsledků analýzy odpovědí jsem zjistila, že většinu respondentů informace týkající se islámu nezajímají. V případě, že je některé informace zaujaly, se tyto týkaly nejčastěji islámské kultury a historických památek. Dále pak i informace spojené sválkami terorismu a v poslední řadě oblečením muslimských žen a jejich tradiční zahalování.

14. O kterém ze sdělovacích prostředků si myslíte, že podává nejvíce informací, týkajících se islámu a sním spojeným terorismem?

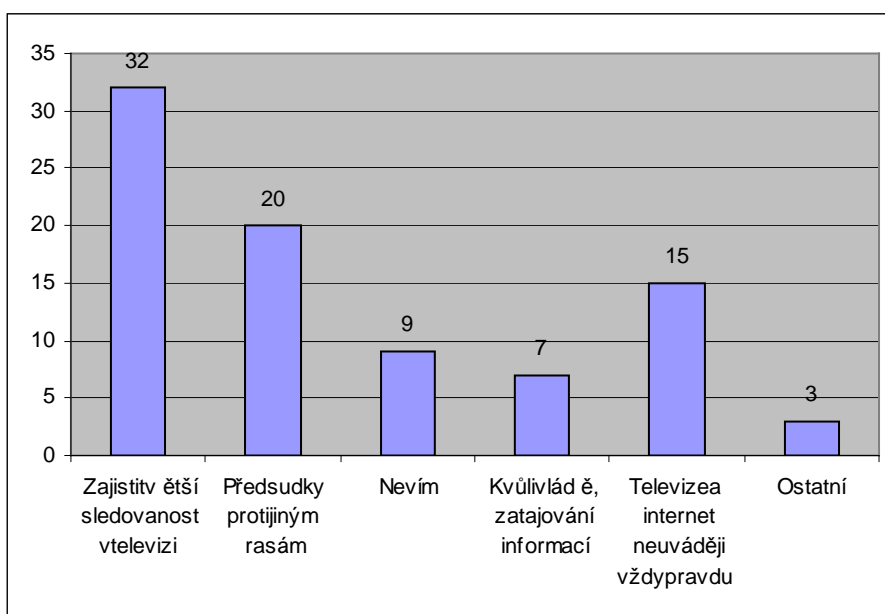
V tomto případě kladené otázky se jednoznačně projevuje velmi vysoký podíl internetu na informovanosti žáků v oblasti islámu a sním spojeným islámským fundamentalismem. Hned po internetu se projevil markantní vliv televize. Média noviny a rádio v tomto případě sehrávají minimální roli.

15. Myslíte si, že informace o islámu, které jsou šířeny v médiích, mohou být zkreslené nebo si myslíte, že mohou být pravdivé?

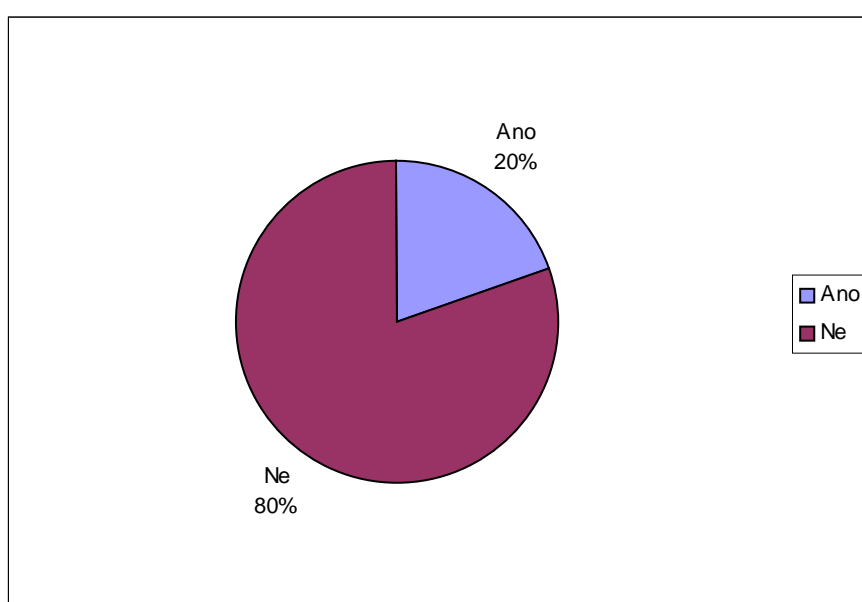
U této otázky se nedá jednoznačně určit většina, protože polovina respondentů označila informace jako zkreslené a druhá polovina jako pravdivé.

16. Z jakých důvodů si myslíte, že mohou být tyto informace zkreslené?

Zde se opět objevuje otázka otevřeného charakteru, aby respondenti mohly vyjádřit své myšlenky a názory týkající se problematiky zkrácování informací o islámu a islámském fundamentalismu v médiích. Ve většině případů respondenti udávali jako možnosti důvodů zkreslení informací, že se televize snaží zajistit si díky těmto informacím vyšší sledovanost. Dále se zde objevily odpovědi, které naznačily možnost rasismu a xenofobie, které by mohly tuto problematiku ovlivňovat. V poslední řadě se objevily názory, které objektivně hodnotí televizi a internet, ve smyslu, že ne vždy jsou informace vysílané tiskem a mediem bezprostředně pravdivé.

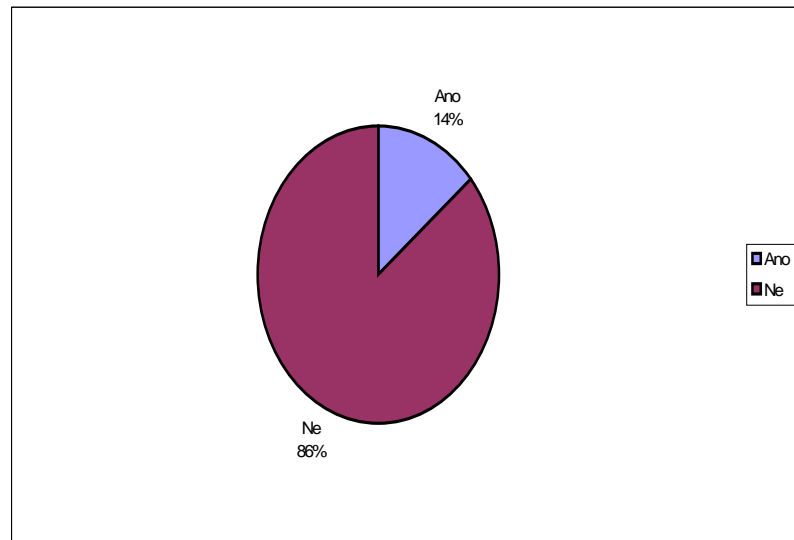
17. Myslíte si, že islám je nebezpečnější, než jiná náboženství?

U této otázky v většinově převládly odpovědi, že respondenti nepovažují islám za nebezpečnější náboženství než ostatní.

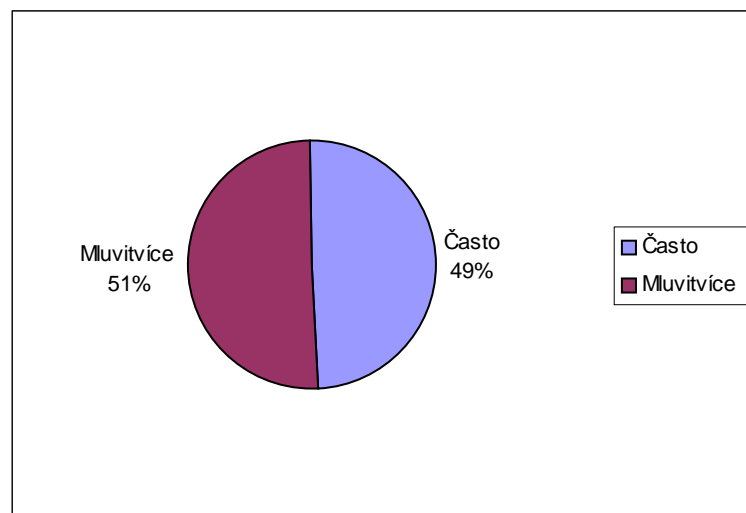

18. Myslíte si, že každý muslim je zároveň teroristou?

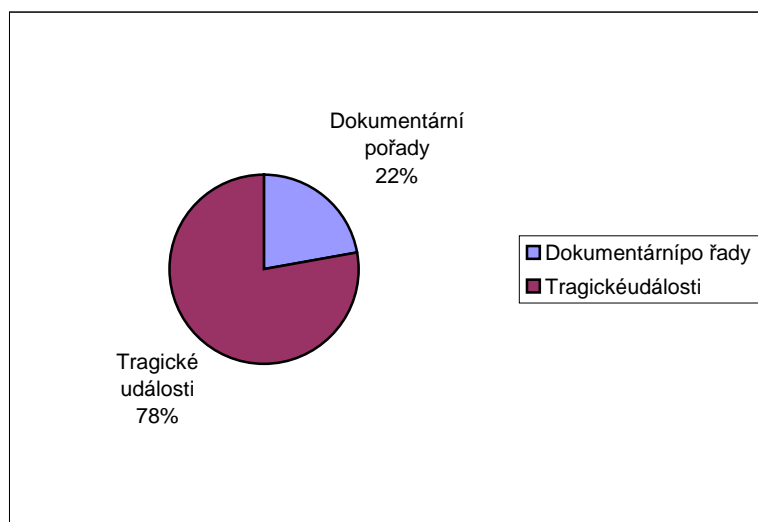
V případě této otázky se podle analýzy odpovědí a jimi získaných relevantních dat dá vyvrátit možná stigmatizace muslimů, která by mohla ve spojení s islámským fundamentalismem a terorismem být.

19. Myslíte si, že události kolem islámského fundamentalismu a terorismu jsou v médiích zbytečně často nebo spíše naopak o tomto problému mluví více?

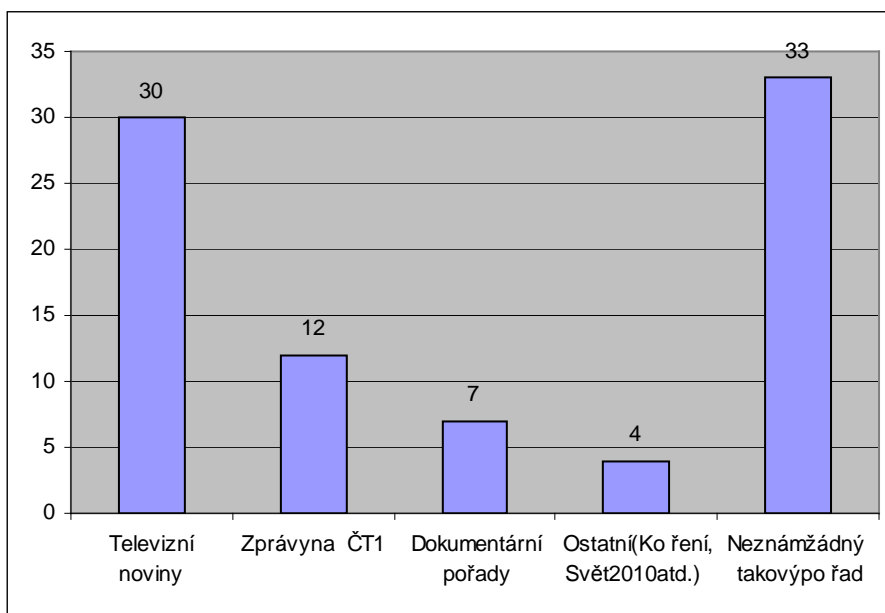
Zde se nedá jednoznačně určit, která většina odpovědí, protože rozdíl je pouze ve dvou odpovědích z celkového počtu dotazovaných respondentů. To znamená, že obě varianty týkající se četnosti výskytu událostí spojených s islámským fundamentalismem a terorismem v médiích, jsou aktuální.

20. Myslíte si, že v televizi převažují spíše dokumentární a vzdělávací pořady o islámu nebo jsou spíše vyzvedávány tragické události spjaté teroristickými útoky?

V případě této otázky jsou zjištěná data jasným ukazatelem, že média působí a formují názory žáků na islám. Odpovědi potvrzují, že tento vliv je negativního charakteru. Analýza získaných dokumentů naznačuje, že děti mají ve velké míře informace spojené s tragickými událostmi, jejichž podstatou je terorismus.

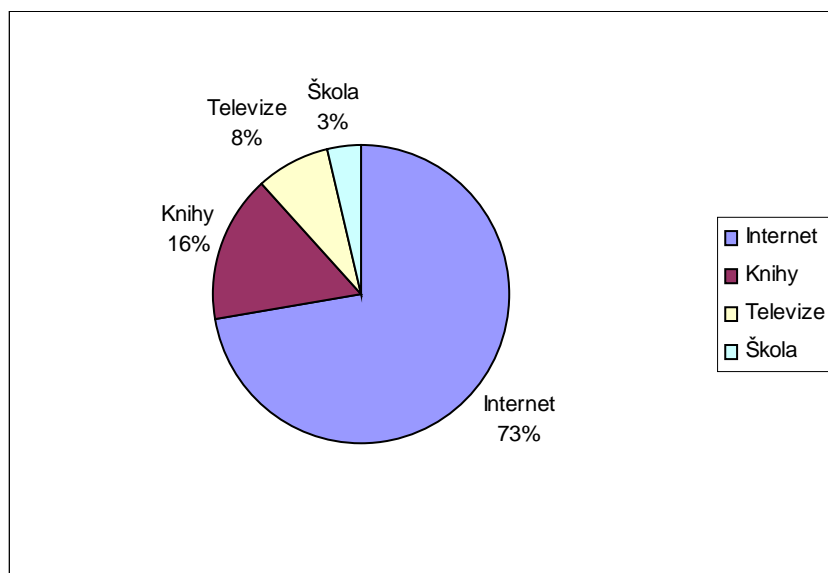
21. Ve kterém televizním pořadu si myslíte, že se o islámu a muslimech mluví nejvíce?

Zde se opět projevuje vliv médií a jimi prezentované tragické události spojené s terorismem a islámským fundamentalismem. Nejvíce odpovědí bylo, že respondenti

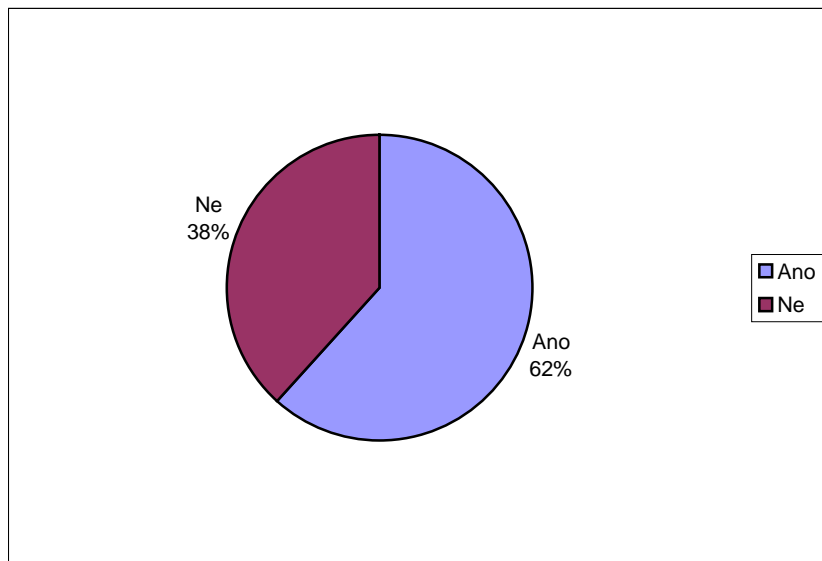
žádný takový pořad neznají. Dále pak respondenti nejčastěji a nejvíce zmiňovali pořad Televizní noviny, který vysílá místní komerční televizní stanice Nova. V řadě potom se objevují Zprávy, které vysílá Česká televize. Dokumentární a jiné podobné pořady se objevily pouze v jedenácti odpovědích. Z tohoto vyplývá, že u respondentů převažují informace spojené s tragickými událostmi a terorismem na podkladě vysílání, kde převažují výše zmíněné zpravodajské pořady nad dokumentárními a vzdělávacími pořady.

22. Kdybyste se o islámu chtěli dozvědět více, například o jeho historii, náboženských kořenech, významných osobnostech islámu, jaké zdroje informací byste si vybrali?

Tuto otázku jsem opět kladla v otevřené formě, se záměrem získat relevantní data o tom, kde žáci nejčastěji získávají a vyhledávají informace. V naprosté většině se v tomto případě objevuje internet. Dále pak knihy, televize a pouhých 3% škola.

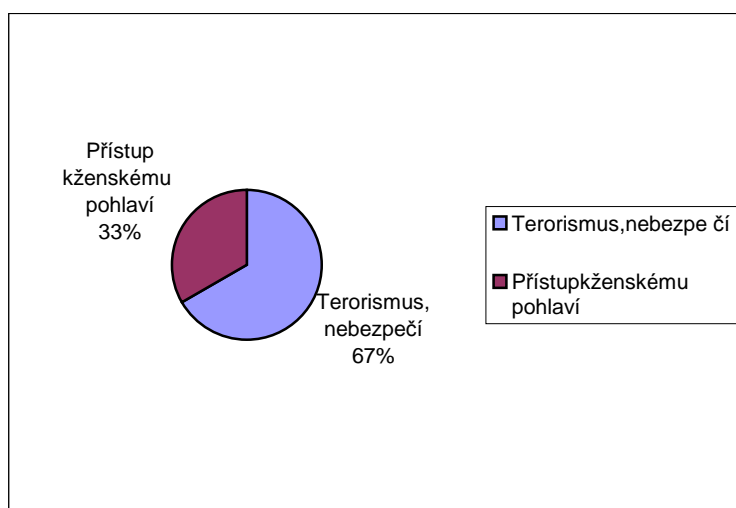
23. Myslíte si, že ovlivňují názory české populace na muslimy v zahraničních událostech teroristické útoky prezentované našimi médii?

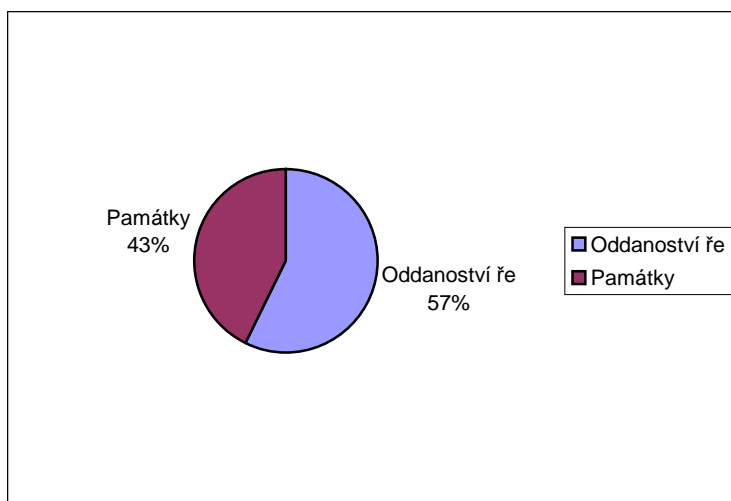
Zde dotazovaní respondenti měli možnost objektivně zhodnotit vliv médií, který mohou ovlivnit názory české populace na muslimy v souvislosti se zahraničními událostmi, které jsou spojovány s terorismem a islámským fundamentalismem. Většina respondentů odpověděla, že média mohou tyto názory ovlivnit.

24. Co se vám na muslimy líbí, čí vám na nich nejvíce vadí?

Nelíbí:

Líbí:

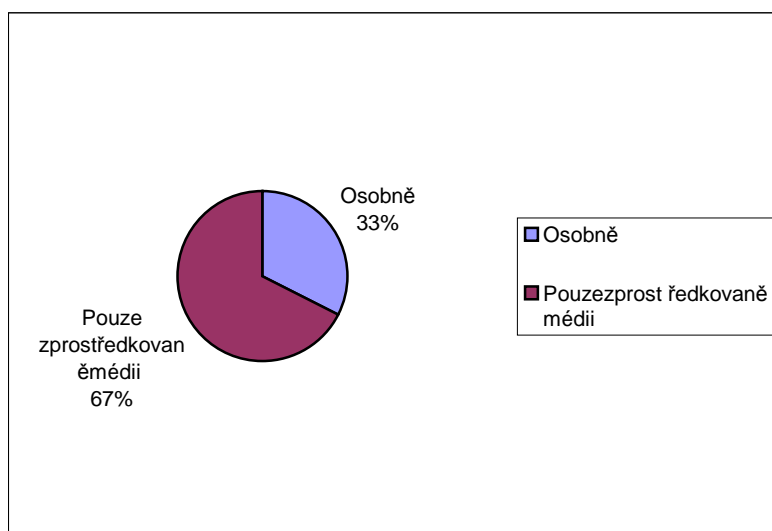

Beznázoru: 13

Převažují odpovědi v oblasti negativního hodnocení muslimů a to konkrétně nejčastěji ve spojitosti s terorismem a jeho nebezpečností. Dále pak respondenti negativně hodnotili postavení ženy v muslimském světě.

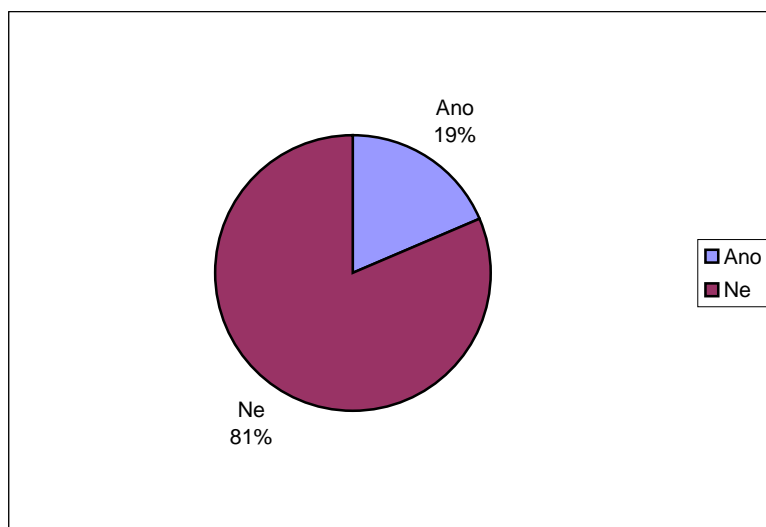
Pozitivně hodnocena byla oddanost muslimů své víře a kulturní památky muslimského světa.

25. Potkali jste se či setkali s muslimem osobně, nebo jste ho viděli pouze prostřednictvím médií?

Převážná většina dotazovaných respondentů se s muslimem či muslimkou nikdy osobně nesešla. Viděli je vytvořili sionich představu prostřednictvím médií.

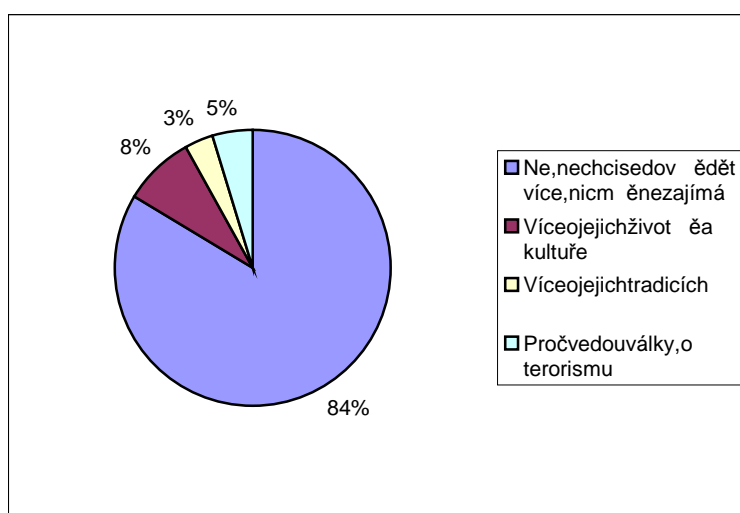
26. Vadilo by vám, kdyby byl muslim nebo muslimka vašim spolužákem v třídě?

Tato otázka byla kladena se záměrem zmapovat oblast rasismu a problematiku xenofobie ve výchovně naučnických kolech, která je spojena s islámem a muslimy.

Zodpovědí jsem zjistila, že většina z dotazovaných respondentů by nevadilo, kdyby muslim či muslimka byly jejich spolužáky.

27. Chtěli byste se o islám dozvědět více informací? Co by vás například dalšího o islámu zajímalo?

Z dat získaných prostřednictvím této otázky je jasné patrné, že převážná většina respondentů nemá zájem o získávání dalších informací o islámu a s ním spojeným terorismem. Pokud by tato tendence byla, pak nejčastěji by zájem byl o život muslimů a jejich kulturu a tradice. Čtyři dotazovaní respondenti, by se více chtěli dozvědět o tom, proč muslimové válčí a o terorismu.

6. VÝSLEDKY PRŮZKUMU A JEJICH VYUŽITÍ V PRAXI

6.1 OBECNÁ VÝCHOVÁ ZNALOSTI A VÝSLEDKY PRŮZKUMU

Výzkumné šetření pomocí technické metody dotazníku probíhalo v osmi třídách a devátých třídách druhého stupně Základní školy Benešova v Třebíči. Dotazovaní respondenti byli v celkovém počtu 86 dětí. Z toho počtu bylo 44 chlapců a 42 dívek ve věku 13-16 let. Nejvyšší počet respondentů byl ve věku 15 let.

Otázky v dotazníku zaměřené na získání empirických dat v oblasti základních školních znalostí a informací o boženství islámu a muslimech prokázaly, že žáci mají tyto znalosti a informace na nízké úrovni a jsou nedostačující. V tomto případě se potvrdila hypotéza H1, která byla stanovena v přípravné části výzkumu. V tomto směru bylo možno výzkum dále rozvíjet a získávání podrobnějších dat od žáků základních školách a dále pak i empirické šetření zaměřené na konkrétní školské osnovy a vyučovací předměty. Naopak otázky, které podrobněji charakterizují muslimskou víru, byly respondenty zodpovězeny správně. Možnou příčinu toho jevu vidím v souvislosti, že děti tyto znalosti mají v souvislosti s působením médií, které dosti často vyzvedávají některé ze zákazů či příkazů a tradic islámu podle dané aktuální situace a mohou být spojovány s islámským fundamentálním terorismem.

Dotazník dále obsahoval otázky, které měly záměr empirického šetření v oblasti mediálního obrazu islámu a s ním spojeným islámským fundamentalismem a terorismem. Po analýze získaných dokumentů a vyhodnocení relevantních dat se potvrdila hypotéza H2. Žáci jsou vysokou měrou ovlivňováni a formováni v postojích a názorech o islámu v médiích. V tomto případě jde nejčastěji a nejfrekventovaněji o internet. Znalosti a informace, které respondenti o dané tematice mají, pocházejí z převážné většiny z internetu. Podíl školy či konkrétního vyučovacího předmětu je v tomto případě minimální. Pokud jde o zdroj dalších informací, které by dotazované respondenty mohly zajímat, opět vysokou měrou apodílem figuruje internet.

Hned po internetu se objevuje velký vliv televize a pořadů vysílaných. Z analýzy dokumentů je jasné, že nejfrekventovanějším pořadem jsou Televizní noviny a dokumentární a poznávací pořady velmi zaostávají. Na základě této reality jsou pak děti v tomto směru ovlivňovány v souvislosti s tragickými událostmi, které jsou spjaté s islámským fundamentalismem a terorismem. Ostatní pořady, které by na děti mohly

působit pozitivněji a prohlubovaly jejich poznatky a souvislosti mezi nimi mají nevýznamnou a zanedbatelnou roli.

Následující otázky, které se zaměřují na postoje a názory dotazovaných respondentů v oblasti hodnocení médií a informací, které o islámu a terorismu podávají. Zda žáci hodnotí informace, které média podávají jako zkreslené či pravdivé nelze určit převážnou většinou, protože tato otázka byla zodpovězena přesnou polovinou. Další získaná data však naznačují, že respondenti tyto informace za zkreslené považují a to z důvodu zajištění větší sledovanosti a tím pádem vyšších výdělků. Dále pak získaná data naznačila, že negativně respondenti hodnotí vliv médií na názory české populace o muslimech, které mají prezentováním zahraničních událostí, a snimi spojené teroristické útoky. To považují za dosti objektivní.

V poslední řadě se v dotazníkovém šetření objevují otázky, které jsou zaměřeny na názory a postoje respondentů v úči muslimům a na projevy rasismu a xenofobie v této oblasti a zdali jsou respondenti v tomto směru ovlivňováni médii. Analýza získaných dat prokázala, že většina případů pozitivní přístup dotazovaných respondentů k muslimům. Respondenti muslimy nestigmatizují v souvislosti s terorismem, nepovažují islám za nebezpečnější náboženství než ostatní světová náboženství a ani si nemyslí, že by každý muslim byl zároveň teroristou a tudíž vysoce nebezpečný. Analýza prokázala, že se v této problematice neobjevuje a neprojevuje xenofobie či rasismus. Dětem by nevadilo, kdyby muslim či muslimka byli jejich spolužáky.

Hypotéza H3, zdali jsou žáci ovlivňováni a formováni ve svých názorech a postojích na problematiku islámu a islámského fundamentalismu negativně, se úplně nepotvrdila. Žáci jsou vysokou mírou ovlivňováni médii, která v absolutní převaze prezentují islám v souvislosti s islámským fundamentalismem a terorismem, avšak dopad na jejich názory a postoje vůči muslimům není negativní, jak dokázal kvalitativní výzkum.

Možnosti dalšího výzkumu shledávám v oblasti hlubšího empirického šetření školních znalostí žáků, školních osnov a podílu školního metodika prevence. Dále by byla možnost rozvíjet výzkum v oblasti mediální a to se zaměřením na televizi a na konkrétní televizní pořady, které informace o islámu v různých podobách prezentují a tím ovlivňují děti školního věku.

Závěrem bych ráda v souvislosti s výsledky tohoto průzkumu zdůraznila důležitou a nezastupitelnou roli multikulturní výchovy, která se k tomuto tématu vztahuje a primární prevenci sociálně-patologických jevů na základní škole, jejímž obsahem, mimo jiné, je problematika mediální rizika, která se objevuje při šíření globalizace.

6.2 MOŽNOSTI SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY JAK PŘÍSPĚT KE KULTIVACI DEKUVÁTNÍHO VIDĚNÍ ISLÁMU A ISLÁMSKÉHO FUNDAMENTALISMU V ZÁPADNÍ SPOLEČNOSTI

Úlohou sociální pedagogiky je snaha minimalizovat rozpory, které vznikají mezi jedincem a společností pomocí pedagogických prostředků a poznatků. Obecně sociální pedagogika snižuje konflikt jednotlivce ve vztahu ke společnosti a naopak. Stručně řečeno sociální pedagogika působí v oblasti volného času, mimoškolní výchovy, mimoškolního vzdělávání a v oblasti kulturní osvěty dětí dospělých.

V oblasti problematiky islámu by měl sociální pedagog pomáhat správné socializaci a socializaci muslimských dětí a dospělých muslimů do naší společnosti. Měl by hájit toleranci, sociální smír a harmonii. Dále ovlivňovat a přispívat ke tvorbě kvalitních podmínek pro společné soužití obou kultur. Stejně je multikulturní výchova.

Důležitou úlohu při řešení tohoto společenského problému má vzdělávání. Zde je nutno vytyčit jasné cíle a určit možnosti a schopnosti, které sociální pedagogika v této oblasti má. Stejně je spolupráce sociální pedagogiky s mnohými dalšími obory, tedy multidisciplinárnost. Z těchto oborů například pedagogika, psychologie a její aplikované speciální disciplíny, sociologie. Informace týkající se oblasti islámu, které šíří a prezentují média, jsou velmi často zkreslené a zavádějící. Ke řešenskému západ a muslimský východ nemohou přerokovat konflikt, který mezi nimi vznikl, pokud navzájem nebudou chtít a hlavně pokud se nebudou navzájem znát. To znamená mít pravdivé a objektivní informace a hlavně vzájemné a dobré znalosti o obou světěch a jejich náboženském přesvědčení. Jeden musí znát druhého, aby se oba světy mohly pochopit.

Dále je pak ústřední profylaxe, která se snaží neutralizovat vlivy činitelů, které vyvolávají možné ohrožení a kompenzace, jejíž úlohou je vyrovnavání záporných jevů a situací.

Nezastupitelnou roli v možnostech sociální pedagogiky v dané problematice sehrává prevence. Tato může být realizována v podobě krátkodobých i dlouhodobých projektů na školách, které se zaměřují na preventivně výchovnou činnost v problematice rasismu, xenofobie a výchově ke toleranci. Dále pak preventivní programy zaměřené na oblast masové komunikace a masmédií, jejich působení a možný negativní vliv na formování názorů a postojů dětí. Možnost manipulace dětí médii. Dále pak školní

poradenství, multikulturní výchova, mimoškolní výchova a volný čas. Ve všech zmíněných oblastech je možnost naděti působit a kultivovat adekvátní vidění islámu asní spojeným islámským fundamentalismem.

ZÁVĚR

Bakalářská práce na téma mediální obraz terorismu a islámského fundamentalismu a jeho chápání ve výchově na školách se skládá z teoretické a praktické části. Teoretický úsek práce je věnován popisu náboženství islámu, jeho specifickým rysům a charakteristice. Dále pak popisu islámského fundamentalismu a terorismu a stručné charakteristice soudobých islamistických teroristických skupin.

Praktická část práce je věnována empirickému výzkumu, který byl zaměřen na mediální obraz terorismu a islámského fundamentalismu a jeho chápání ve výchově na školách. Sběr empirických dat proběhl na Základní škole Benešova v Třebíči. Výzkumnou technickou metodou pro výzkum bylo dotazníkové šetření. Objektem výzkumu byli žáci osmých a devátých tříd ve věku od třinácti do šestnácti let.

Struktura dotazníku obsahovala název daného dotazníku, stručný úvod, ve kterém se respondent mohl seznámit s předmětem cíle výzkumu. Dále informace, že odpovědi v dotazníku jsou anonymního charakteru. Dotazník byl sestaven v počtu 27 otázek, které byly ve formě uzavřených otázek a otevřených otázek. Otevřené formy otázek byly stanoveny se záměrem zjistit postoje a názory žáků na danou problematiku. Dotazníkové šetření jsem získal pomocí nástroje dotazníky.

V poslední fázi výzkumu jsem ověřovala platnost stanovených pracovních hypotéz a úspěšnost stanovených cílů. Cílem mého výzkumu bylo zjistit, jaké mají žáci druhého stupně základní školy informace a školní znalosti o náboženství islámu a muslimech. Zjistit, jaký vliv má v této oblasti škola a školní výchova. Dále pak získat relevantní data o názorech a postojích žáků, které mají na náboženství islám, muslimy, islámský fundamentalismus a zdalí se v tomto směru projevit známky xenofobie či rasismu. Cílem výzkumu bylo pak získat informace o tom, jak žáci chápou a vnímají problematiku terorismu a islámského fundamentalismu, zdali jsou v tomto směru ovlivňováni médiem a jestli mají médium negativní vliv či pozitivní vliv.

Cílem výzkumné části práce tedy bylo, získat co nejvíce konkrétních informací od žáků, podle kterých lze popsat a analyzovat aktuální situaci v oblasti mediálního obrazu terorismu a islámského fundamentalismu a jeho chápání ve výchově na školách. Důležitou součástí bylo empirické šetření, které je zaměřené na názory a postoje žáků, kterým mají v úči islámu a muslimskému světů obecně.

V neposlední řadě pak cílem práce bylo, aby se na podkladě zjištěných informací mohl výzkum v této oblasti a problematice ubírat dalšími možnými směry a aby poznatky výzkumu byly alespoň z části přínosem pro obor sociální pedagogiky.

Získané informace empirická data výzkumného šetření naplnily stanovené cíle.

Při ověřování platnosti stanovených výzkumných hypotéz se hypotéza označená jako H1, která předpokládala nízkou úroveň základních školních znalostí a nedostatečné informace o náboženství islámu a problematikou s ním spojenou, byla získanými relevantními daty z dotazovaných respondentů potvrzena.

Hypotézu spracovním označením H2, jejímž předpokladem bylo, že žáci jsou vysokou měrou v dané problematice ovlivňováni médii, získaná empirická data průzkum takéž potvrdila. Žáci jsou v tomto směru maximálně ovlivňováni médii.

Hypotéza H3, jejímž předpokladem bylo, že žáci jsou internetem ovlivňováni a formováni ve svých názorech a postojích na problematiku islámu a islámského fundamentalismu negativně se potvrdila pouze zčásti. Získané informace od dotazovaných respondentů potvrdily, že žáci jsou vysokou měrou ovlivňováni internetem, avšak dopad na jejich názory a postoje vůči muslimům není negativní, což dokázala získaná empirická data.

RESUMÉ

Bakalářská práce pojednává o mediálním obrazu terorismu a islámského fundamentalismu a o jeho chápání ve výchově na školách. Práce je členěna na teoreticko-metodologickou část a praktickou část. Cílem práce bylo zjistit a analyzovat aktuální problematiku v ní mající, jaké mají názory a postoje učitelů islámu a muslimů a v této souvislosti na islámský fundamentalismus a terorismus. Dále pak jak jsou tyto směry a vlivy nově formovány v médiích.

Obsahem teoretické části práce je popis a charakteristika náboženství islámu, která zahrnuje vznik islámu a jeho historii, stručnou charakteristiku Koránu, popis společnosti, společenské ideologie, věrouky a zákonů. Dále pak kapitoly, které se zaměřují na islámský fundamentalismus a terorismus.

Praktická část práce pak pojednává o výzkumném šetření, jehož předmětem je analýza mediálního obrazu terorismu a islámského fundamentalismu a jeho chápání ve výchově na školách. Objektem výzkumu byly žáci druhého stupně základní školy osmých a devátých tříd. Jako výzkumná metoda byl použit dotazník. Tato část práce zahrnuje analýzu získaných dokumentů, zpracování empirického materiálu, výsledky průzkumu a jejich obecná východiska a využití v praxi. Dále pak kapitola, která se věnuje možnostem sociální pedagogiky jak přispět ke kultivaci adekvátního vidění islámu a islámského fundamentalismu v západní společnosti.

ANOTACE

Tématem bakalářské práce je mediální obraz terorismu a islámského fundamentalismu a jeho chápání ve výchově na školách. Práce je členěna na teoretickou a praktickou část.

Teoretická část práce je zaměřena na charakteristiku a popis náboženství islámu. Dále se objevuje výklad a charakteristika, která se týká islamismu, islámského fundamentalismu a terorismu.

Praktická část práce obsahuje kvalitativní výzkum, který byl zaměřen na analýzu mediálního obrazu terorismu a islámského fundamentalismu a jeho chápání ve výchově na školách. Výzkumné šetření bylo realizováno na podkladě získávání empirických dat od žáků základní školy osmých a devátých tříd ve věku od třinácti do šestnácti let pomocí výzkumné metody dotazníku.

KLÍČOVÁSLOVA

Ideologie, islám, islamismus, islámský fundamentalismus, mediální obraz, multikulturní, náboženství, terorismus, výchova

ANNOTATION

Matter of bachelor essay is medial view of terrorism and islamic fundamentalism and its understanding in upbringing on schools. Work is divided into theoretical and practical fragments.

Theoretical part is focused on characteristic and description of islamic religion, followed by interpretation of islamism, islamic fundamentalism and terrorism.

Practical part contains qualitative research, which was focused to analyse medial view of terrorism and islamic fundamentalism and its understanding in upbringing on schools by gathering empirical data from basic school students of eighth and ninth grades, thirteen to sixteen years old by research method of questionnaire.

KEYWORDS

Ideology, Islam, islamism, islamic fundamentalism, medial view, multicultural, religion, terrorism, upbringing.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BERGEN, P. Svatá válka. 1. vydání. Praha: Cesty, 2002, 219 s. ISBN 80-7181-643-4.
2. BRZYBOHATÝ, M. Terorismus I. 1. vydání. Praha: Police History, 1999, 141 s. ISBN 80-902670-1-7.
3. BRZYBOHATÝ, M. Terorismus II. 1. vydání. Praha: Police History, 1999, 197 s. ISBN 80-902670-4-1.
4. CROFTER, W. Velká kniha islámu. 1. vydání. Praha: BVD, 2006, 242 s. ISBN 80-903754-0-5.
5. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. Psychologický slovník. 1. vydání. Praha: Portál, 2004, 774 s. ISBN 80-7178-303-X.
6. KREJČÍ, J. Civilizace Asie a Blízkého východu 1. vydání. Praha: Karolinum, 1993, 307 s. ISBN 80-7066-734-6.
7. KROPÁČEK, L. Duchovní cesty islámu. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 2003, 292 s. ISBN 80-7021-125-3.
8. KŘIVÁNKOVÁ, A. a kol. Islám: ideál a skutečnost. 2. vydání. Praha: Baset, 2002, 311 s. ISBN 80-86223-71-X.
9. LAWRENCE, B. O Koránu. 1. vydání. Praha: Beta, 2007, 234 s. ISBN 978-80-7306-316-0.
10. MENDEL, M. a kol. Islám vsrdci Evropy. 1. vydání. Praha: Academia, 2007, 499 s. ISBN 978-80-200-1554-9.

11. MÜLLER, Z. Islám: Historie a skutečnost. 1. vydání. Praha: NSSvoboda, 1997, 187s. ISBN 80-205-0534-2.
12. PRŮCHA, J. Moderní pedagogika. 1. vydání. Praha: Portál, 1997, 495s. ISBN 807178-170-3.
13. SEKOT, A. Sociologie v kostce. 3. vydání. Brno: Paido, 2006, 258s. ISBN 80-7315-126-X.
14. ŠÍŠKOVÁ, T. Výchova k toleranci a proti rasismu. 1. vydání. Praha: Portál, 1998, 203s. ISBN 80-7178-285-8.
15. TAUER, F. Svět islámu. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 2008, 341 s. ISBN 978-80-7021-817-4.
16. www.valka.cz
17. www.wikipedia.cz

Přílohy

Příloha č.1	Dotazník
Příloha č.2	Fotografie
Příloha č.3	Mapa světa s význačenými zeměmi, kde podíl muslimského obyvatelstva tvoří více než 50% celkové populace

Ahoj, prosím tě o vyplnění tohoto dotazníku, který bude sloužit pouze pro můj výzkum o islámu a s ním spojeným terorismem.

Nepiš nadotazník své jméno ani další informace, pro které bych se mohlo poznat, kdo jej vyplnil. Pro tebe už všechny otázky odpovíš dle toho, jak ti přijde pravdivé.

1. Jsí chlapec nebo dívka?

- a) chlapec
- b) dívka

2. Kolik jsi let? .....

3. Co se vám vybaví při vyslovení slova ISLÁM?

4. Kde nejčastěji o islámu slyšíte nebo o něm čtete (můžete vyznačit více možností)?

- a) na internetu
- b) z televize
- c) z rádia
- d) v novinách, časopisech
- e) ve škole

5. Kdo je to muslim?

6. Islám je náboženství, ve kterém věří lidé:

- a) v jediného boha
- b) v více bohů

7. Jak se jmenuje islámský Bůh?

8. Kdo byl Muhammad?

9. Co islámské náboženství zakazuje? (vyznačte odpovědi, které považujete za správné)

- a) pít alkohol
- b) mnohoženství (tzn. mít více než jednu ženu)
- c) mluvit s lidmi, kteří vyznávají jiný náboženství než islám
- d) jíst vepřové maso
- e) hrát hazardní hry
- f) vést války kromě války vedené na obranu

10. Co islámské náboženství přikazuje? (vyznačte odpovědi, které považujete za správné)

- a) modlit se pětkrát denně
- b) podniknout pouť do Mekky
- c) zabít lidi, kteří vyznávají islám
- d) šířit islám
- e) zabít nevěstičky

11. Ve kterém vyučovacím předmětu ve škole jste se o náboženství islámu dozvěděli nejvíce?

12. Odkud a jakým způsobem jste se dozvěděli informace o islámu mimo školní vyučování?

- a) z médií (např. internet, televize, noviny, časopisy atd.)
- b) od rodičů
- c) od kamarádů

13. Které informace vám připadaly nejzajímavější?

14. O kterém ze sdělovacích prostředků si myslíte, že podává nejvíce informací, týkajících se islámu a s ním spojeným terorismem?

- a) internet
- b) noviny
- c) televize
- d) rádio

15. Myslíte si, že informace o islámu, které jsou šířeny v médiích mohou být zkreslené nebo si myslíte, že jsou pouze pravdivé?

- a) zkreslené
- b) pravdivé

16. Z jakých důvodů si myslíte, že mohou tyto informace být zkreslené?

17. Myslíte si, že islám je nebezpečnější než jiná náboženství?

Ano Ne

18. Myslíte si, že každý muslim je zároveň teroristou?

Ano Ne

19. Myslíte si, že události kolem islámského fundamentalismu a terorismu jsou v médiích bytelně časté nebo by se naopak o tomto problému mluvit více?

- a) často
- b) mluvit více

20. Myslíte si, že v televizi převažují spíše dokumentární a vzdělávací pořady o islámu nebo jsou spíše vyzvedávány tragické události spjaté s teroristickými útoky?

- a) dokumentární pořady
- b) tragické události

21. Ve kterém televizním pořadu si myslíte, že se o islámu a muslimech mluví nejvíce?

22. Kdyby jste se o islámu chtěli dozvědět více, například o jeho historii, náboženských kořenech, významných osobnostech islámu, jaké zdroje informací byste vybrali?

23. Myslíte si, že ovlivňuje názor české populace na muslimy zahraniční události a teroristické útoky prezentované v našich médiích?

Ano Ne

24. Co vám na muslimy líbí a čemu naopak vadí?

25. Potkali jste se či setkali se s muslimem osobně nebo jste ho viděli pouze prostřednictvím médií?

a) osobně

b) pouze prostřednictvím médií

26. Vadilo by vám, kdyby byl muslim nebo muslimka vašim spolužákem v třídě?

Ano Ne

27. Chtěli byste se o islámu dozvědět více informací? Co by vás například dalšího o islámu zajímalo?

obrázek1Muslimvpoušti

obrázek2Zahalenémuslimskéženy(č1)

obrázek3Zahalenémuslimskéženy(č.2)

obrázek4MešitavLibyi(č.1)

obrázek5MešitavLibyi(č.2)

obrázek6MešitavLibyi(č.3)

Příloha č.3

Mapasv ětasvyzna ěenýmizem ěmi,kdepodíl muslimskéhoobyvatelstvatvo řívícenež50%celkové populace

---

obrázek7Mapasv ětasvyzna ěenýmizem ěmi,kdepodíl muslimskéhoobyvatelstvatvo řívícenež 50%celkové populace